

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Kriminalistikos ir baudžiamojo proceso katedra

Tomos Petkevičiūtės
V kurso, taikomosios jurisprudencijos
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**ASMENS PERDAVIMAS PAGAL EUROPOS AREŠTO
ORDERĮ**

Vadovas: doc. dr. Gintaras Goda
Recenzentas: asist. Gintaras Jasaitis

Vilnius 2009

Turinys

IVADAS	3
I. EUROPOS AREŠTO ORDERIO SAMPRATA.....	7
II. 2002 M. BIRŽELIO 13 D. TARYBOS PAMATINIO SPRENDIMO ĮGYVENDINIMO YPATUMAI EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBIŲ NARIŲ NACIONALINĖJE TEISĖJE	11
III. EUROPOS AREŠTO ORDERIO VYKDYMO ARBA ATSIŠAKYMO JŲ VYKDYTI PAGRINDAI IR SĄLYGOS	16
1. Europos arešto orderio vykdymo pagrindai ir sąlygos	16
2. Privalomi asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį nevykdymo pagrindai	17
3. Neprivalomi asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį nevykdymo pagrindai.....	22
IV. EUROPOS AREŠTO ORDERIO IŠDAVIMAS DĖL ASMENS PERDAVIMO LIETUVOS RESPUBLIKAI	26
1. Kreipimasis dėl Europos arešto orderio išdavimo	26
2. Europos arešto orderio turinys ir forma.....	28
3. Europos arešto orderio išdavimas, jo perdavimas Europos Sąjungos valstybės kompetentingoms institucijoms ir prašomo asmens perėmimas iš užsienio valstybės	33
V. ASMENS PERDAVIMAS PAGAL EUROPOS AREŠTO ORDERĮ IŠ LIETUVOS RESPUBLIKOS.....	43
1. Sprendimo dėl Europos arešto orderio vykdymo priėmimo terminai ir tvarka.....	43
2. Kardamosios priemonės, taikomos asmenims, kuriuos prašoma perduoti pagal Europos arešto orderį.....	46
3. Asmenų perdavimo iš Lietuvos Respublikos tvarka.....	48
IŠVADOS	55
LITERATŪROS SĄRAŠAS	55
SANTRAUKA.....	61
SUMMARY	62

Įvadas

Intensyvūs tarpvalstybiniai santykiai, narystė įvairiose tarptautinio pobūdžio organizacijose bei laisvas žmonių, kapitalo ir paslaugų judėjimas tarp valstybių lemia tarptautinio teisinio bendradarbiavimo svarbą ir reikšmę šiuolaikiniame civiliniame ir baudžiamajame procese.¹ Tarptautinį baudžiamojo teisinio bendradarbiavimo tikslas yra pagerinti valstybių prokuratūrų bei kitų teisėsaugos institucijų savitarpio supratimą, užtikrinti, kad pagalba baudžiamosiose bylose būtų teikiama greitai ir veiksmingai.

Lietuvos Respublikos integravimasis į Europos bendriją ne tik paskatino šalies ekonominę vystimąsi ir kultūrinius mainus, bet ir atvėrė kelią tarptautiniam organizuotam nusikalstamumui plisti. Akivaizdu, kad vienai valstybei sunku pasiekti žymesnių rezultatų aiškinantis tarptautinio pobūdžio nusikaltimus ir dar sunkiau surasti nusikaltimus padariusius asmenis, nes laisvas valstybių sienų kirtimas suteikia jiems galimybę pasislėpti bet kurioje valstybėje. Pakitusi kriminogeninė padėtis, didėjanti terorizmo ir kitų formų tarptautinio nusikalstamumo grėsmė lėmė tarptautinio baudžiamojo teisinio bendradarbiavimo plėtros poreikį. Viena iš priemonių kovojant su anksčiau minėtomis problemomis, yra 2002 m. birželio 13 d. buvo priimtas Tarybos Pamatinis sprendimas (toliau – Pamatinis sprendimas) dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių procedūros. Priimtą Pamatinį sprendimą valstybės narės turėjo įgyvendinti nuo 2004 m. sausio 1 d., o Lietuvos Respublika - nuo įstojimo į Europos Sąjungą dienos.

Temos aktualumas ir originalumas

Atsižvelgiant į tai, kad nors Pamatinis sprendimas nėra tiesioginio taikymo aktas, tačiau yra privalomas rezultatų atžvilgiu, paliekant Europos Sąjungos valstybėms teisę pasirinkti jo įgyvendinimo formą ir būdus. Taigi Europos arešto orderio temos aktualumas yra neabejotinas tiek Lietuvoje, tiek ir kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse.

Ypatingai šio darbo tema tapo aktuali po Lietuvos Respublikos įstojimo į Europos Sąjungą, kai Europos arešto orderio taikymas buvo įteisintas įsigaliojus 2004 m. balandžio 27 d. Seimo priimtam įstatymui dėl kai kurių Lietuvos Respublikos baudžiamojo ir baudžiamojo proceso kodeksų (toliau atitinkamai BK ir BPK) nuostatų pakeitimo ir papildymo naujais

¹ ČEPAS, Algimantas; ŠVEDAS, Gintaras. *Tarptautinė teisinė pagalba baudžiamosiose bylose: asmenų, įtariamų padarius nusikalstamą veiką, išdavimas baudžiamajam persekiojimui (Ekstradicija, perdavimas tarptautiniam baudžiamajam teismui arba pagal Europos arešto orderį)*. Tarptautinė teisinė pagalba baudžiamosiose bylose. Vilnius, 2008, p. 9.

straipsniais. Po šio įstatymo įsigaliojimo į Lietuvos teisinę sistemą buvo perkeltas naujas Europos baudžiamosios ir baudžiamojo proceso teisės institutas. Perėjus prie Europos arešto orderio sistemos, iš šiai sistemai priklausančių valstybių santykių išnyksta ekstradicijos institutas. Nyksta ne tik procesinė ekstradicijos forma, bet atsisakoma daugumos baudžiamųjų teisinių ekstradicijos nevykdymo pagrindų. Be to, daugumoje šalių vienas didžiausių Europos arešto orderio laimėjimų – tai, kad, palyginti su ekstradicija, asmenų perdavimo procedūros iš esmės sutrumpėjo. Nagrinėti Europos arešto orderio ypatumus, jo privalumus bei trūkumus taip pat skatina ir nuolat didėjantis asmenų, perduodamų pagal Europos arešto orderį, skaičius. Taip pat tikslinga pažymėti, kad kai kurios valstybės narės, perkeldamos Pamatinį sprendimą į nacionalinės teisės sistemą, susidūrė su konstitucinėmis problemomis, kurios taip pat yra aptariamoms šiame magistro darbe. Gilesniam nagrinėjamos temos supratimui pateikiami pavyzdžiai iš Lietuvos Respublikos teismų bei Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros praktikos.

Aukščiau minėtas temos aktualumas nulėmė šio darbo temos pasirinkimą. Atsižvelgiant į tai, kad naujas Europos arešto orderis Lietuvos nacionalinėje teisėje buvo įteisintas tik Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, klausimai, susiję su Europos arešto orderiu, yra mažai nagrinėti literatūroje. Galima paminėti vos kelis autorius (Algimantas Čepas, Gintaras Švedas), kurie plačiau analizavo šią temą. Šiame darbe yra pateikiama susisteminta, apibendrinta informacija, apimanti esminius šią santykių sritį reglamentuojančius klausimus. Analizuojami teisės aktai, šiuo metu Lietuvos Respublikoje reglamentuojantys Europos arešto orderio institutą, Europos Sąjungos bei kiti tarptautinės teisės aktai, teismų bei baudžiamojo persekiojimo institucijų praktika, statistiniai duomenys, taip pat Lietuvos ir kitų šalių mokslininkų darbai..

Tyrimo objektas – darbo pavadinimas atspindi, kad šiame darbe bus nagrinėjamas Europos arešto orderio institutas.

Darbo tikslas – išanalizuoti 2002 m. birželio 13 d. Europos Vadovų Tarybos priimto Pamatinio sprendimo dėl Europos arešto orderio ir valstybių narių tarpusavio perdavimo tvarkos esmines nuostatas, išnagrinėti Pamatinio sprendimo įtaką Lietuvos teisės sistemai, atskleisti asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį esmę bei praktinio įgyvendinimo problemas, su kuriomis susiduria Lietuva Respublika, būdama tiek išduodančioji, tiek ir vykdančioji valstybė narė, taip pat pasiūlyti galimas rekomendacijas Europos arešto orderio

taikymo tobulinimui. Siekiant užsibrėžto darbo tikslo naudojami loginis, istorinis, lyginamasis, sisteminis, statistinės duomenų bei teisės aktų analizės metodai.

Uždaviniai:

- 1) Apžvelgti Europos arešto orderio instituto atsiradimą ir raidą;
- 2) Visapusiškai ir išsamiai pateikti žinias asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį klausimais;
- 3) Išnagrinėti baudžiamojo persekiojimo institucijų ir teismų praktikos tendencijas;
- 4) Identifikuoti pasitaikančias Europos arešto orderio taikymo problemas bei pateikti galimus jų sprendimo būdus;
- 5) Apžvelgti statistinius duomenis, atspindinčius išduotų Europos arešto orderių ir į Lietuvą perduotų asmenų skaičiaus santykį Lietuvoje bei išanalizuoti pastebėtas tendencijas;
- 6) Išnagrinėti vieną aktualiausių ir sudėtingiausių klausimų, susijusių su probleminiu 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pamatinio sprendimo perkėlimu į nacionalinę teisę kai kurių Europos Sąjungos valstybių narių atveju.

Darbo praktinė reikšmė

Klausimai, susiję su Europos arešto orderiu yra svarbūs teisės specialistams (prokurorams, advokatams, teisėjams ir pan.), savo darbe susiduriantiems su konkrečiomis Europos arešto orderio institutą reglamentuojančiomis teisės normomis ir jų praktiniu taikymu. Taip pat šis darbas gali būti naudingas studentams, studijuojantiems baudžiamąjį ir baudžiamojo proceso teisę ar ketinantiems toliau plėtoti bei analizuoti asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį temą.

Šiame darbe pateiktos susistemintos žinios suteiks galimybę kitiems asmenims, besidomintiems nagrinėjama tema, greitai gauti būtiną informaciją apie asmens perdavimą pagal Europos arešto orderį, šio baudžiamojo teisinio instituto raidą, privalumus ir trūkumus, įgyvendinimą baudžiamojo persekiojimo institucijų ir teismų praktikoje, palyginimą su kitų Europos Sąjungos valstybių narių patirtimi, kylančias konstitucines bei praktines taikymo problemas. Darbe nurodomos nuorodos bei naudotų šaltinių sąrašas nukreips, kur galima gauti daugiau ir dar išsamesnių duomenų apie šį institutą tiek Lietuvoje, tiek ir Europos Sąjungos valstybėse narėse. Taip pat pateikiami pasiūlymai ir pastebėjimai gali pradėti

diskusijas probleminiais klausimais ir taip padėti tinkamiau ir efektyviau įgyvendinti šį institutą praktikoje.

Darbo struktūra

Darbas susideda iš įvado, penkių dalių ir devynių skyrių. Pirmoje dalyje bendrais bruožais apibrėžiama Europos arešto orderio samprata, apžvelgiama istorinė Europos arešto orderio instituto atsiradimo raida Europos Sąjungos teisinio bendradarbiavimo srityje bei Europos Vadovų Tarybos priimto Pamatinio sprendimo įgyvendinimas Lietuvos nacionalinėje teisėje. Antroji dalis skirta probleminiams kaimams kurių Europos Sąjungos valstybių narių Pamatinio sprendimo perkėlimo į nacionalinę teisę aspektams. Trečioje magistro darbo dalyje aptariami Europos arešto orderio vykdymo pagrindai ir sąlygos, taip pat analizuojami privalomi ir neprivalomi asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį nevykdymo pagrindai. Ketvirtoji dalis skirta Europos arešto orderio išdavimo dėl asmens perėmimo į Lietuvos Respubliką klausimams, t.y. analizuojamas kreipimasis dėl Europos arešto orderio, Europos arešto orderio formai ir turiniui keliami reikalavimai, statistiniai duomenys, asmens perėmimo išlaidų priskyrimo proceso išlaidoms problema, taip pat pateikiami pasiūlymai dėl Europos arešto orderio veiksmingumo tobulinimo, ypatingą dėmesį skiriant proporcingumo principo būtinumui Europos arešto orderio reglamentavimo srityje. Šeštoje dalyje analizuojami asmens perdavimo iš Lietuvos Respublikos klausimai ir ypatumai. Gilesniam temos supratimui visame darbe pateikiami pavyzdžiai iš Lietuvos teismų bei Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros praktikos. Darbo pabaigoje formuluojamos išvados, pateikiamas literatūros sąrašas bei darbo santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.

I. Europos arešto orderio samprata

Pagal BPK 17¹ str. 1 d., Europos arešto orderis yra Europos Sąjungos valstybės narės teisminės institucijos sprendimas, kuriuo kita Europos Sąjungos valstybė narė įpareigojama suimti ir perduoti šiame sprendime nurodytą asmenį siekiant pradėti šio asmens baudžiamąjį persekiojimą ar vykdyti jam paskirtą su laisvės atėmimu susijusią bausmę ir kuris atitinka 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pamatinio sprendimo dėl Europos arešto orderio ir valstybių narių tarpusavio perdavimo procedūrų 8 str. 1 d. nurodytus formas ir turinio reikalavimus.

Vadovaujantis šia nuostata, galima daryti išvadą, kad Europos arešto orderis gali būti suprantamas dvejopai. Pirmiausiai, kaip teisės normų visuma, reguliuojanti asmenų perdavimą siekiant pradėti baudžiamąjį persekiojimą ar vykdyti paskirtą su laisvės atėmimu susijusią bausmę. Taip pat ir kaip dokumentas, t.y. teisminės institucijos sprendimas, kuris turi atitikti jo formai ir turiniui keliamus reikalavimus.

Lietuvos Respublikos Seimui 2004 m. balandžio 27 d. priėmus įstatymą dėl kai kurių Lietuvos Respublikos baudžiamojo ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimų ir papildymų naujais straipsniais, į Lietuvos teisinę sistemą buvo inkorporuota viena kertinių Europos Sąjungos valstybių narių tarpusavio baudžiamojo teisinio bendradarbiavimo formų, įgyvendinančių abipusio pripažinimo principą baudžiamoje ir baudžiamojo proceso teisėje. Šis principas leidžia vienos valstybės narės teismų sprendimus pripažinti kitoje valstybėje narėje, nereikalaujant jokios specialios procedūros. Pažymėtina, kad Europos Sąjungos teisinio bendradarbiavimo srityje abipusio pripažinimo principas pirmiausiai pradėjo veikti Europos Sąjungos valstybių narių civilinės ir komercinės teisės srityje. Baudžiamosios teisės srityje pirmoji konkreti ir privaloma priemonė, įgyvendinanti abipusio pripažinimo principą, yra Pamininis sprendimas dėl Europos arešto orderio ir valstybių narių tarpusavio perdavimo procedūrų.² Svarbu tai, kad šis tarptautinio teisinio bendradarbiavimo formos realizavimo mechanizmas yra paremtas valstybių narių tarpusavio pasitikėjimu, todėl sprendžiant asmens perdavimo klausimą, orderyje esančių nusikaltimų aplinkybės ir kaltės įrodymai nėra tiriami. Skirtingai negu prašymuose dėl ekstradicijos, prašant perduoti asmenį pagal Europos arešto orderį, nėra reikalaujama nurodyti pagrindinių duomenų, kuriais grindžiamas įtarimas. Vykdančiosios Europos arešto orderį šalies kompetentinga teisminė institucija turi pasitikėti

² PARIYAWONG, Verapat. The European Arrest Warrant: New features with old headaches? A term report on European Union law. [žiūrėta 2009 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://verapat.googlepages.com/VerapatPariyawong-EuropeanArrestWarr.pdf> >.

iš Europos arešto orderį išdavusios teisminės institucijos gauta informacija ir tikėti, kad ji pagrįsta konkrečiais baudžiamosios bylos medžiagos duomenimis.³

Autorės nuomone, prieš pradėdant nagrinėti šį tarptautinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose institutą, svarbu plačiau apžvelgti tam tikrą tų metų kontekstą, kuris iš dalies ir lėmė pokyčius tarptautinio teisinio bendradarbiavimo srityje. Svarbu pažymėti, kad asmens perdavimas, grindžiamas Europos arešto orderiu, pakeičia tradicines ekstradicijos procedūras tarp Europos Sąjungos valstybių narių.⁴ Dauguma teisės specialistų mano, jog Europos arešto orderis yra išskirtinai tik reakcija į 2001 m. rugsėjo 11 dienos įvykius, tačiau būtina pabrėžti, kad ketinimas atsisakyti ekstradicijos Europos Sąjungos erdvėje nebuvo visiškai naujas. Ši idėja buvo pradėta plėtoti dar praėjusio dešimtmečio pabaigoje. 1999 m. Tamperės susitikime Europos Vadovų Taryba patvirtino Europos Sąjungos siekį tapti laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, taip pat padarė išvadą, jog ekstradicijos tarp Europos Sąjungos narių procedūra turėtų būti panaikinta, o įtariamų arba kaltinamų nusikalstamos veikos padarymu asmenų išdavimo procedūros turėtų būti paspartintos. Europos Vadovų Taryba apsiribojo pateikdama kvietimą Europos Komisijai parengti konkrečius siūlymus, kaip pagreitinti valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimo procedūras. Europos Komisija jau beveik buvo paruošusi pasiūlymą dėl Europos arešto orderio, kai 2001 m. rugsėjo 11 dieną Jungtinėse Amerikos Valstijose buvo įvykdytas teroro aktas, kuris sukretė visą Vakarų pasaulį. Iškilio grėsmė vakarų demokratinei visuomenei, todėl reikėjo imtis skubių ir efektyvių priemonių, gresiančiam terorizmui sustabdyti, kadangi tradicinės kovos su tarptautiniu nusikalstamumu priemonės nepasitvirtino. Praėjus 8 dienoms po rugsėjo 11 dienos įvykių, Europos Komisija pateikė pasiūlymą dėl Pamatinio sprendimo, kuriame išreiškė aiškią nuostatą, kad tiek jau nuteisti, tiek dar tik įtariamai ir kaltinami asmenys iš vienos Europos Sąjungos valstybės kitai turi būti perduodami Europos arešto orderio tvarka ir beveik per keturis mėnesius, esant dideliame politiniam spaudimui, buvo parengtas Europos Vadovų Tarybos 2002 m. birželio 13 d. Pamatinis sprendimas.⁵ Tokiu būdu per dvejus metus pasikeitė pamatinės tarptautinio baudžiamojo teisinio

³ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 1N-4/2008.

⁴ BLEKXTOON, Rob; VAN BALLEGOOIJ, Wouet; VITORINO, Antonio. *Handbook on the European arrest warrant*. The Hague, 2004, p. 1.

⁵ JIMENO – BULNES, Mar. The Enforcement of the European Arrest Warrant: A Comparison Between Spain and the UK. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 2007, Nr. Vol. 15, Issue 03-04, p. 263-264.

bendradarbiavimo tarp Europos Sąjungos šalių idėjos.⁶ Logiška, kad Europos Komisijos pasiūlymas buvo natūrali reakcija į to meto įvykius, tačiau, nepaisant to, perdavimo sistema, grindžiama Europos arešto orderiu, yra atitinkamai ir *acquis communautaire*⁷ vystimosi rezultatas.

Svarbu pažymėti, kad nors ir dariusi didžiulę įtaką dabartinės baudžiamosios ir tarptautinės teisės formavimuisi, ekstradicijos procedūra per ilgą savo gyvavimo laikotarpį įrodė esanti per brangi ir per mažai naudinga.⁸ Ekstradicijos procedūros buvo labai ilgos. Pavyzdžiui, Olandijoje ekstradicijos procedūra galėjo trukti ištikus metus, o Jungtinėje Karalystėje galėjo tęstis net keletą metų.⁹ Be to, svarbiausia ekstradicijos yda dabartinėmis aplinkybėmis yra ta, kad ji tradiciškai buvo laikoma ne tik teisinio, bet ir politinio bendradarbiavimo forma. Sprendimai dėl asmens išdavimo daugelyje valstybių buvo priimami bent jau dalyvaujant už valstybės užsienio politiką atsakingiems pareigūnams, dažniausiai jiems pripažįstant ir teisę spręsti - vykdyti teismo sankcionuotą ekstradiciją ar ne. Europos Sąjungoje toks požiūris į tarptautinį teisinį bendradarbiavimą buvo nepriimtinas, todėl Pamatinio sprendimo 6 str. 1 ir 2 d. yra imperatyviai įtvirtintas reikalavimas dėl Europos arešto orderį išduodančiosios ir jį vykdančiosios institucijos. Vadovaujantis minėtomis nuostatomis, sprendimą dėl Europos arešto orderio išdavimo ar vykdymo priima Europos Sąjungos valstybės narės teisminė institucija. Pamatiniame sprendime teisminė institucija nėra tiksliai apibrėžta, o kompetentingos teisminės institucijos nustatymo klausimas paliktas valstybių narių diskrecijai.¹⁰ Atkreiptinas dėmesys, kad terminas „teisminė institucija“ turi būti aiškinamas kaip apimantis visas institucijas, kurioms atitinkamos valstybės narės įstatymai suteikia teisę atlikti šią teisminę funkciją.¹¹ Pavyzdžiui, pagal Lietuvos Respublikos BPK sprendimą dėl asmens perdavimo priima Vilniaus apygardos teismas.

Taigi kovą su nusikalstamumu ir jo prevencija pripažinus bendra Europos Sąjungos interesų sritimi, nebelieka teorinių argumentų, pagrindžiančių prašomos perduoti asmenį valstybės galimybės apeliuoti į nacionalinius interesus, sprendžiant, suteikti kitos valstybės

⁶ ČEPAS, Algimantas. Europos arešto orderis: pirmieji Europos Sąjungos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso teisės žingsniai Lietuvoje. *Teisės problemos*, 2003, Nr. 3(41), p. 98-99.

⁷ *Acquis communautaire* –tai Europos Bendrijų teisės ir jos taikymo praktikos visuma, apimanti visa tai, kas buvo pasiekta įgyvendinant Bendrijų steigimo sutartis.

⁸ *Cit. op.* 6, 100.

⁹ *Cit. op.* 4, p. 5.

¹⁰ *Ibid*, p. 271.

¹¹ ABRAMAVIČIUS, Armanas; BARANSKAITĖ, Agnė; ČEPAS, et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*, bendroji dalis (1-98 straipsnis). Vilnius, 2004, p. 74-75.

prašomą pagalbą ar ne. Skirtingai nei ekstradicijos atveju, vykdant Europos arešto orderį, siekiama garantuoti bendrus Europos Sąjungos, taigi ir asmenį perduodančios valstybės, interesus.¹² Atsižvelgiant į tai, reglamentuojant perdavimo pagal Europos arešto orderį klausimus, piliečių ir užsieniečių teisinė padėtis nėra diferencijuojama. Toks reglamentavimas grindžiamas nuostata, kad pagal Europos arešto orderį Lietuvos Respublikos piliečiai ne išduodami svetimai valstybei, o perduodami kitai Europos Sąjungos valstybei.¹³

Kaip jau buvo minėta, Lietuvos Respublika Pamatinį sprendimą dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos nacionalinėje teisėje įgyvendino 2004 m. balandžio 27 dieną priimtais Lietuvos Respublikos baudžiamojo ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimų ir papildymų naujais įstatymais, kurie įsigaliojo nuo Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje dienos. Taigi šiuo metu Lietuvos Respublikoje Europos arešto orderio išdavimo, asmens perdavimo ir perėmimo pagal Europos arešto orderį tvarką nustato BK (9¹ str.), BPK (69¹ – 70, 71¹ – 76 str.) ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas „Dėl Europos arešto orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį taisyklių patvirtinimo“ (toliau – Taisyklės).

¹² *Cit. op.* 6, p. 100.

¹³ *Cit. op.* 11, p. 75.

II. 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pamatinio sprendimo įgyvendinimo ypatumai Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinėje teisėje

Nors Europos arešto orderis pilna apimtimi buvo įgyvendintas visose Europos Sąjungos valstybėse narėse jau 2005 m. balandžio mėnesį, tačiau kilo keletas teisinių abejonių dėl jo teisėtumo.¹⁴ Pažymėtina, kad viena esminių ekstradicijos ypatybių - piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklė. Literatūroje dažnai teigiama, kad ši taisyklė yra grindžiama emociniais, o ne teisiniais motyvais, o valstybių nuostatos neišduoti savo piliečių yra vos ne pagrindinė kliūtis, siekiant užtikrinti efektyvią transnacionalinio nusikalstamumo prevenciją ir kontrolę.¹⁵ Todėl akivaizdu, kad vienas pagrindinių Europos arešto orderio instituto laimėjimų yra tai, kad, skirtingai nei ekstradicijos atveju, Pamatinis sprendimas nesuteikia išimtinės teisės nevykdyti Europos arešto orderio net jei prašomas perduoti asmuo yra vykdančiosios valstybės narės pilietis.

Dėl šio tarptautiniame teisiniame bendradarbiavime įvykusio pokyčio, kai kuriose valstybėse narėse kilo konstitucinių sunkumų. Dvi valstybės narės, Portugalija ir Slovėnija, šiuos sunkumus numatė ir juos išsprendė dar prieš perkeldamos Pamatinį sprendimą į nacionalinę teisę. Prancūzija 2003 m. kovo mėnesį įstatymu taip pat priėmė Konstitucijos pataisą. Trijose valstybėse narėse sunkumų kilo po Pamatinio sprendimo perkėlimo į nacionalinę teisę.¹⁶

Lenkijoje Konstitucinis teismas, kurio kompetencija – tikrinti įstatymų atitiktį Konstitucijai, 2005 m. balandžio 27 d. sprendime konstatavo, kad Baudžiamojo proceso kodekso 607 t str. 1 d. prieštarauja Konstitucijos 55 str. 1 d., nes leidžia Lenkijos pilietį pagal Europos arešto orderį perduoti kitos valstybės narės valdžios institucijoms. Pagal Lenkijos Konstitucijos 55 str. 1 d. Lenkijos piliečio ekstradicija draudžiama.¹⁷ Atsižvelgdamas į tokią išvadą, Konstitucinis teismas nustatė terminą, per kurį vyriausybė turėjo suderinti

¹⁴ MACKAREL, Mark. The European Arrest Warrant - the Early Years: Implementing and Using the Warrant. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 2007, Nr. Vol. 15, Issue 01, p. 55.

¹⁵ ČEPAS, Algimantas. ŽILINSKAS, Justinas. Piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklė, galimybės jos atsisakyti ir ją modifikuoti. *Teisė*, 2003, Nr. 46, p. 28.

¹⁶ Europos komisijos ataskaita apie 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos įgyvendinimą nuo 2005 m. [žiūrėta 2009 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/07/288&format=PDF&aged=1&language=LT&guiLanguage=en>.

¹⁷ DEEN- RACSMANY, Zsuzsanna. The European Arrest Warrant and the Surrender of Nationals Revisited: The Lessons of Constitutional Challenges. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 2006, Nr. Vol. 14, Issue 03, p. 279.

Konstituciją su įsipareigojimais Europos Sąjungai. Konstitucinis teismas pažymėjo, kad Europos arešto orderis yra itin svarbi valstybių narių bendradarbiavimo kovoje su nusikalstamumu forma, todėl, siekiant pagerinti saugumą ir vykdant Lenkijos, kaip Europos Sąjungos narės, įsipareigojimą, būtina nacionalinę teisę aiškinti sistemiškai su Europos Sąjungos teise.¹⁸ Lenkijos konstitucinis teismas, remdamasis Konstitucijos 190 str. 3 d., antikonstitucinio pobūdžio pripažinimo veikimą nukėlė aštuoniolikai mėnesių. Todėl, nepaisant Konstitucinio teismo sprendimo, Lenkijos baudžiamojo proceso kodekso nuostata buvo ir toliau taikoma iki 2006 m. lapkričio 6 d., o Lenkija ir toliau perdavinėjo savo piliečius kitoms valstybėms narėms. 2006 m. lapkričio 7 d. peržiūrėjus Konstituciją, buvo padaryti Lenkijos Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimai. Nors pakeitimai įsigaliojo tik 2006 m. gruodžio 26 d., Konstitucinio teismo sprendimu Konstitucijos naujas 55 str. pradėtas tiesiogiai taikyti Lenkijos teisėje nuo 2006 m. lapkričio 7 d.

2005 m. liepos 18 d. Vokietijos Konstitucinio Teismas taip pat konstatavo, kad Europos arešto orderis prieštarauja Vokietijos Konstitucijai, todėl šio teismo sprendimu Vokietijoje perkėlimo į nacionalinę teisę įstatymas buvo panaikintas.¹⁹ Šio įstatymo konstitucingumo klausimas tapo aktualus tuomet, kai Vokietijos ir sirų pilietybę turintis asmuo su pareiškimu kreipėsi į Vokietijos teismą dėl Ispanijos Karalystės išduoto Europos arešto orderio, kuris, jo nuomone, pažeidžia jo, kaip Vokietijos piliečio, teises, kadangi Vokietijos Konstitucija draudžia išduoti savo valstybės piliečius užsienio valstybei. Minėtam asmeniui buvo pareikštas įtarimas dėl dalyvavimo nusikalstamo susivienijimo veikloje ir terorizmo²⁰. Vokietijos Konstitucinis teismas panaikino Vokietijos perkėlimo į nacionalinę teisę įstatymą, tačiau nenustatė neišvengiamo prieštaravimo tarp Vokietijos Konstitucijos ir Pamatinio sprendimo reikalavimų. Vokietijos Federacinio Konstitucinio Teismo sprendimas pradėjo veikti iškart. Teismas (skirtingai nei Lenkijos atveju) neatsižvelgė į šio sprendimo pasekmes, t. y. kad sprendimas prieštarauja Europos Sąjungos teisei. Atsižvelgiant į tai, Vokietijos kompetentingos institucijos nebegalėjo vykdyti asmenų perdavimo, taikant Europos arešto orderio procedūrą. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija 2005 rugpjūčio 2 d. gavo Vokietijos Federacinės Respublikos Federalinės teisingumo ministrės Brigitte Zypries pranešimą, jog, atsižvelgiant į tai, kad Vokietijos Federacinės Respublikos

¹⁸ *Ibid*, p. 283.

¹⁹ NOHLEN, Nicolas. Germany: The European Arrest Warrant case. *International Journal of Constitutional Law*. Advance Access originally published online on December 28, 2007. [žiūrėta 2009 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: < <http://icon.oxfordjournals.org/cgi/content/full/6/1/153>>.

²⁰ SATZGER, Helmut; POHL, Tobias. The German Constitutional Court and the European arrest warrant. *Journal of International Criminal Justice*, 2006, Nr. Vol. 4, No. 4, p.690-691.

Konstitucinis teismas sprendimu paskelbė Vokietijos Europos arešto orderio aktą negaliojančiu, Vokietijos kompetentingos institucijos nebegali vykdyti asmenų perdavimo taikant Europos arešto orderio procedūrą.²¹ Taigi nuo 2005 m. liepos 18 d. iki 2006 m. rugpjūčio 2 d., kai įsigaliojo naujasis Vokietijos perkėlimo į nacionalinę teisę įstatymas, Vokietija neperdavinėjo savo piliečių, o kitus ieškomus asmenis Vokietija sutiko perduoti tik pagal ekstradicijos procedūrą. Tačiau Vokietija toliau išdavinėjo Europos arešto orderius kitoms valstybėms narėms. Dėl tokios padėties tam tikrą laikotarpį vyravo precedento neturintis teisinis netikrumas. Dvi valstybės narės (Ispanija ir Vengrija), remdamasis abipusiškumo principu, per minėtą laikotarpį atsisakė pripažinti toliau Vokietijos išduodamus Europos arešto orderius ir laikėsi nuomonės, kad nustojusi taikyti abipusio pasitikėjimo principą, Vokietija nebeturėjo teisės mainais prašyti kitų valstybių narių tenkinti prašymus perduoti Vokietijos pilietybės neturinčius asmenis. Padėtis pasikeitė 2006 m. rugpjūčio 2 d., kai įsigaliojo 2006 m. liepos 20 d. priimtas naujasis perkėlimo į nacionalinę teisę įstatymas.²²

Trečioji valstybė, susidūrusi su Europos arešto orderio atitikties nacionalinei Konstitucijai problema, yra Kipras. 2005 lapkričio 7 dieną Kipro Aukščiausiasis Teismas patvirtino, kad Kipro piliečių perdavimas prieštarauja Konstitucijai. Teismas, nagrinėdamas bylą, pažymėjo, kad Konstitucijoje nėra tinkamo teisinio pagrindo, pagrindžiančio Kipro piliečio perdavimą pagal Europos arešto orderį kitai Europos Sąjungos valstybės narės kompetentingai teisminei institucijai, todėl buvo pasirinktas netinkamas Pamatinio sprendimo įgyvendinimo būdas. Atsižvelgiant į tai, teismas įpareigojo Vyriausybę, kaip ir Lenkijos atveju, peržiūrėti Konstituciją, kurios pakeitimai įsigaliojo 2006 m. liepos 28 d. Tačiau naujuoju straipsniu buvo įvestas laiko apribojimas – nustatyta, kad perduoti piliečius galima tik tais atvejais, kai nusikalstama veika padaryta po Kipro įstojimo į Europos Sąjungą, t. y. 2004 m. gegužės 1 d.²³

Tikslinga pažymėti, kad Čekijos Konstitucinis Teismas laikėsi veiksmingam Pamatinio sprendimo įgyvendinimui palankios pozicijos. 2006 m. gegužės 3 d. sprendime Konstitucinis Teismas atsisakė anuluoti su Europos arešto orderiu susijusį perkėlimo į nacionalinę teisę įstatymą, primindamas, kad Europos Sąjungos valstybės narės privalo abipusiškai pasitikėti viena kitos teisinėmis sistemomis, įskaitant baudžiamosiose bylose, ir kad Čekijos piliečiai,

²¹ Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijos aplinkraštis Lietuvos teismams „Dėl praktinio tarptautinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose pagal Europos Sąjungos teisę“. [žiūrėta 2009 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.tm.lt/?item=tbdbinfob&lang=1> >.

²² Cit. op. 16.

²³ Cit. op. 17, p. 290-292.

būdami Europos Sąjungos piliečiai, turi vykdyti su tokiu statusu susijusius įsipareigojimus bei tuo pačiu naudotis suteiktomis teisėmis. Todėl laikinas Čekijos piliečio perdavimas, siekiant jį nuteisti arba skirti jam bausmę, neprieštaruoja Čekijos Konstitucijai, nes ji negali būti laikoma kliūtimi veiksmingam Europos Sąjungos teisės normų perkėlimui.²⁴

Pažymėtina, kad Lietuvoje klausimas dėl Europos arešto orderio ir jį įgyvendinančių teisės aktų atitikties konstituciniams reikalavimams neiškilo. Kai kurių autorių (pavyzdžiui, Gintaro Švedo) nuomone, tai gali būti paaiškinama tuo, kad Lietuvos Respublika nedalyvavo šio teisės akto projekto rengimo, svarstymo ir priėmimo procedūrose, tačiau, siekdama narystės Europos Sąjungoje, privalėjo jį įgyvendinti nacionalinėje teisėje. Minėtas autorius kelia tam tikrų abejonių dėl Pamatinį sprendimą įgyvendinančių nacionalinių teisės aktų – BK ir BPK nuostatų atitikties Konstitucijai, pavyzdžiui, dėl Lietuvos Respublikos piliečio perdavimo pagal Europos arešto orderį, kuris tiesiogiai nenumatytas Lietuvos Respublikos tarptautinėje sutartyje, atitikties Konstitucijos 13 str. reikalavimams, pagal kuriuos Lietuvos Respublikos pilietis gali būti išduotas tik Lietuvos Respublikos tarptautinėje sutartyje numatytais atvejais.²⁵ Šio darbo autorės nuomonė sutampa su Algimanto Čepo nuomone, kuris mano, kad Lietuvos Respublikos piliečio perdavimas pagal Europos arešto orderį neprieštaruoja Konstitucijos 13 str. reikalavimams.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 13 str., įtvirtintas pirmajame skirsnyje, reglamentuoja esminį principą, jog Lietuvos valstybė globoja savo piliečius užsienyje ir kad yra draudžiama išduoti Lietuvos Respublikos pilietį kitai valstybei, jeigu Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis nenustato kitaip. Kaip jau buvo minėta, Europos arešto orderį įgyvendino antrinės teisės aktas - Pamatinis sprendimas. Tokiu būdu kyla probleminis klausimas dėl Europos arešto orderio įgyvendinimo, siejant jį su minėta konstitucine nuostata. Šio darbo autorės nuomone, tai yra teisės aiškinimo klausimas ir jis yra išsprendžiamas pasitelkiant loginį - sisteminių teisės aiškinimo metodą. Pamatiniame sprendime yra nustatyta, kad Europos Sąjungos Vadovų Taryba priėmė šį pamatinį sprendimą, atsižvelgdama į Europos Sąjungos sutartį, ypač į jos 31 str. 1 d. a ir b punktus ir 34 straipsnio 2 dalies b punktą. Europos Sąjungos sutarties 31 str. 1 d. a ir b punktas nustato, jog į bendrą teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose veiklą patenka bendradarbiavimo tarp valstybių narių atsakingų ministerijų ir teisminių arba joms

²⁴ *Cit. op.* 16.

²⁵ ŠVEDAS, Gintaras. Kai kurios asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį baudžiamajam persekiojimui teorinės ir praktinės problemos. *Teisė*, 2008, Nr. 66(1), p. 66.

prilygstančių institucijų, atitinkamais atvejais įskaitant bendradarbiavimą per Eurojustą (*Eurojust*), susijusio su teismo procesais ir sprendimų vykdymu, lengvinimas ir spartinimas, taip pat ir ekstradicijos tarp valstybių narių lengvinimas. Be to, Europos Sąjungos sutarties 34 str. 2 d. b punkte yra numatyta, kad Taryba turi įgalinimą imtis priemonių siekti Sąjungos tikslų ir skatinti bendradarbiavimą taikydama deramą formą ir tvarką. Dėl to bet kurios valstybės narės arba Komisijos iniciatyva Taryba gali vieningai priimti pamatinius sprendimus, siekiant suderinti valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus²⁶. Pamatiniai sprendimai valstybėms narėms nėra tiesiogiai veikiantys, bet yra privalomi rezultatų, kuriuos reikia pasiekti, atžvilgiu, paliekant nacionalinėms valdžios institucijoms galimybę pasirinkti jų įgyvendinimo formą ir būdus. Europos arešto orderis ir buvo priimtas būtent šios nuostatos pagrindu. Taip pat pažymėtina, kad Europos Teisingumo teismas konstatavo, jog Pamatinis sprendimas, kuriuo derinami valstybių narių įstatymai ir kiti teisės aktai dėl teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose, ir būtent normos, reglamentuojančios nuteistų ar įtariamų asmenų perdavimo tarp nacionalinių valdžios institucijų, vykdant baudžiamuosius nuosprendžius ar traukiant baudžiamojon atsakomybėn, sąlygas, tvarką ir pasekmes, buvo priimtas nepažeidžiant Europos Sąjungos sutarties 34 str. 2 d b punkto.²⁷ Taigi atsižvelgiant tiek į konkrečias Europos Sąjungos sutarties nuostatas, tiek į visą Europos Sąjungos sutartį kaip vientisą teisės aktą, galima daryti išvadą, kad Pamatinis sprendimas dėl Europos arešto orderio ir valstybių narių tarpusavio perdavimo procedūrų yra priimtas remiantis Europos Sąjungos sutarties 34 straipsnio 2 dalies b punktu, kuriuo Europos Sąjungos valstybės narės delegavo Europos Vadovų Tarybai funkciją priimti Europos Sąjungos valstybėms narėms privalomus pamatinius sprendimus. Atsižvelgiant į visa, kas buvo išdėstyta aukščiau, darytina išvada, kad Lietuvos Respublikos piliečių perdavimo pagal Europos arešto orderį pagrindas yra tarptautinė sutartis – Europos Sąjungos sutartis, todėl toks reguliavimas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatoms.

²⁶ Konsoliduota Europos Sąjungos sutartis, *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 2-2.

²⁷ Europos Teisingumo Teismo 2007 m. gegužės 3 d. sprendimas byloje C-303/05, *Advocaten voor de Wereld*.

III. Europos arešto orderio vykdymo arba atsisakymo jį vykdyti pagrindai ir sąlygos

1. Europos arešto orderio vykdymo pagrindai ir sąlygos

Europos arešto orderio vykdymo pagrindai ir sąlygos yra reglamentuojami BK 9¹ str. 1 d. Analizuojamoje baudžiamosios teisės normoje yra nustatyti du teisiniai pagrindai, kuriais remiantis asmuo yra perduodamas Europos arešto orderį išdavusiai valstybei.

Asmuo perduodamas pagal Europos arešto orderį esant vienam iš šių pagrindų:

- 1) Europos arešto orderį išdavusioje valstybėje asmuo yra įtariamas nusikalstamos veikos padarymu, t.y. siekiant vykdyti asmens baudžiamąjį persekiojimą;
- 2) asmuo yra nubaustas su laisvės atėmimu susijusia bausme, tačiau jos neatlikęs, t.y. siekiant vykdyti asmeniui su laisvės atėmimu susijusią bausmę.

Būtina atkreipti dėmesį, kad Europos arešto orderis gali būti taikomas tik tuo atveju, jeigu yra bent vienas iš paminėtų pagrindų ir jeigu yra tenkinamos BK 9¹ str. 2 d. numatytos sąlygos, t.y. pagal orderį išdavusios valstybės įstatymus už asmens padarytą nusikalstamą veiką yra numatyta bent vienerių metų su laisvės atėmimu susijusi bausmė, o jeigu Europos arešto orderis išduotas dėl jau paskirtos su laisvės atėmimu susijusios bausmės vykdymo, - tik kai paskirtos bausmės terminas yra ne trumpesnis negu keturi mėnesiai. Pabrėžtina, kad straipsnyje nekeliamas reikalavimas, jog Europos arešto orderį išdavusioje valstybėje paskirta bausmė savo turiniu būtų adekvati Lietuvos Respublikos įstatymuose numatytoms arešto, terminuoto laisvės atėmimo ar laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmėms, svarbu tai, jog ši bausmė būtų susijusi su asmens laisvės atėmimu.²⁸

Autorės nuomone, svarbu pabrėžti tai, jog Europos arešto orderis, išduotas siekiant vykdyti su laisvės atėmimu susijusią bausmę, gali būti vykdomas ir dėl trumpesnio negu keturi mėnesiai termino. Tokia situacija galima tada, kai nuteistasis pabėgo iš įkalinimo įstaigos arba į ją nesugrįžo arba, pavyzdžiui, kai nuteistajam buvo paskirta laisvės atėmimo bausmė ilgesniam nei keturių mėnesių terminui, tačiau likusi (neatliktoji) laisvės atėmimo bausmės dalis yra mažesnė nei keturi mėnesiai. Šiuo atveju Europos arešto orderis gali būti išduodamas ir bus vykdomas remiantis paskirtosios laisvės atėmimo bausmės terminu, nepaisant to, kad likusi su laisvės atėmimu susijusi bausmė yra trumpesnė negu keturi mėnesiai.

²⁸ *Cit. op.* 11, p. 75.

Kaip jau buvo minėta ankstesnėje šio darbo dalyje, pagrindinė Europos arešto orderio ypatybė yra ta, kad valstybė gautą kitos valstybės išduotą Europos arešto orderį vykdo nekvestionuodama jo pagrįstumo ir teisėtumo.²⁹ Taigi, esant aukščiau išdėstytiems pagrindams ir sąlygoms, ir nesant privalomo ar neprivalomo atsisakymo vykdyti Europos arešto orderį pagrindų (šie pagrindai bus aptarti kituose magistro darbo skyriuose), asmuo yra perduodamas orderį išdavusiai Europos Sąjungos valstybei narei.

2. Privalomi asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį nevykdymo pagrindai

Pamatinio sprendimo 3 str. ir BK 9¹ str. 3 d. yra nustatyti privalomi asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį nevykdymo pagrindai. Pagal Pamatinio sprendimo 3 str. vykdančiosios valstybės narės teisminė institucija privalo priimti sprendimą nevykdyti Europos arešto orderio šiais atvejais:

- 1) jei nusikalstamai veikai, kurios pagrindu yra išduotas arešto orderis, vykdančiojoje valstybėje narėje taikoma amnestija, kai persekiojimas už tokios nusikalstamos veikos padarymą priklausė tos valstybės jurisdikcijai pagal jos baudžiamąją teisę;
- 2) jei vykdančiajai teisminei institucijai yra pranešta, kad prašomam perduoti asmeniui kurioje nors valstybėje narėje yra priimtas galutinis teismo sprendimas už tą pačią veiką, jei paskyrus bausmę, toji bausmė yra atlikta arba atliekama, arba nebegali būti atlikta pagal nuteistosios valstybės narės įstatymus;
- 3) jei asmeniui, kuriam taikomas Europos arešto orderis, dėl jo amžiaus pagal vykdančiosios valstybės teisę negali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė už veiką, kurios pagrindu yra išduotas arešto orderis.

Atsižvelgiant į tai, kad aukščiau minėti pagrindai yra privalomi, visos valstybės narės, pasirinkdamos tinkamą įgyvendinimo formą ir metodus, privalėjo juos įgyvendinti savo nacionalinės teisės sistemose. Svarbu pažymėti, kad Pamatinio sprendimo 3 str. apimtis yra griežtesnė nei ekstradicijos atveju. Nagrinėjant prašymą dėl ekstradicijos, yra numatyta galimybė atsisakyti išduoti asmenį tais atvejais, kai prašymas yra aiškiai per griežtas ar neracionalus, pavyzdžiui prašomas išduoti asmuo yra senyvo amžiaus ar serga nepagydoma

²⁹ *Cit. op.* 6, p. 101.

liga ir valstybė, į kurią jis turi būti išduotas, negali užtikrinti tinkamo asmens gydymo įkalinimo įstaigoje.³⁰

BK 9¹ str. 3 d. yra įtvirtintas detalesnis negu Pamatiniame sprendime atsisakymo perduoti Lietuvos Respublikos pilietį ar užsienietį Europos arešto orderį išdavusiai valstybei pagrindų sąrašas, tačiau Europos Sąjungos Tarybos ekspertų grupė, vizito Lietuvoje metu, pastebėjo ir iškėlė diskusiją tik dėl vieno Pamatiniame sprendime nenumatyto privalomo atsisakymo pagrindo, susijusio su pažeistomis pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir (ar) laisvėmis.³¹ Todėl darytina išvada, kad Lietuvos Respublika, priimdama BK 9¹ str., tinkamai įgyvendino Pamatinį sprendimą. Toliau magistro darbe aptariamai BK 9¹ str. 3 d. įtvirtinti Europos arešto orderio nevykdymo pagrindai.

Vadovaujantis BK 9¹ str. 3 d. 1 p., Lietuvos Respublikos pilietis ar užsienietis neperduodamas Europos arešto orderį išdavusiai valstybei, jeigu asmens perdavimas pagal Europos arešto orderį pažeistų pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves. Ši norma nustato, kad asmuo negali būti perduodamas tais atvejais, kai jo perdavimas pažeistų Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatas arba žmogaus teisių apsaugos garantijas įtvirtinančias Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis. Svarbu paminėti, kad Pamatiniame sprendime taip pat daug kartų pabrėžiama, kad Europos arešto orderis turi būti vykdomas laikantis žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugą reglamentuojančių normų. Europos Sąjungos Tarybos ekspertų grupė, atlikusi Europos arešto orderio ir atitinkamos asmenų perdavimo tarp valstybių narių tvarkos praktinio taikymo Lietuvoje vertinimą, suabejojo, ar šis pagrindas yra reikalingas, kadangi jo formuluotė yra plati ir parengta remiantis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, kurią yra ratifikavusios visos valstybės narės.³² Šiuo atveju yra preziumuojama, kad asmens perdavimas vienos valstybės, kuri laikosi Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, kitai šios konvencijos besilaikančiai valstybei, negali pabloginti perduodamo asmens teisinės padėties. Algimanto Čepo nuomone, ši prezumpcija gali būti lengvai paneigiama dėl trijų priežasčių. Pirmiausiai tai, kad valstybės privalo laikytis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatų, nereiškia, jog jos visada jų ir laikosi. Antra, Europos žmogaus teisių teismo, kaip tarptautinės institucijos, sprendimų vykdymas iš esmės taip pat priklauso tik nuo žmogaus

³⁰ *Cit. op.* 4, p. 92.

³¹ Council of the European Union evaluation report on the fourth round of mutual evaluations “The practical application of the European arrest warrant and corresponding surrender procedures between member states”. Report on Lithuania. [žiūrėta 2009 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ulb.ac.be/iee/penal/mutualrecognition/national/eaw-report-LT-en.pdf>.

³² *Ibid.*

teisės pažeidusios valstybės valios. Trečia, bylų nagrinėjimo Europos žmogaus teisių teisme trukmė gali sąlygoti tai, kad žmogaus teisių pažeidimas, pavyzdžiui, nepagrįstas ir neteisėtas kardomasis kalinimas prašančioje valstybėje, bus pripažintas neteisėtu tik jau pasibaigus jo terminui.³³ Atsižvelgiant į tai, kad Pamatinis sprendimas yra grindžiamas pagarba pagrindinėms teisėms ir principas ir visos valstybės narės yra ratifikavusios Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją, taip pat į tai, kad Europos arešto orderio mechanizmas remiasi ypatingai aukštu valstybių narių tarpusavio pasitikėjimu, autorė laikosi nuomonės, kad BK 9¹ str. 3 d. 1 p. yra perteklinis, tačiau nepagrįstai neišplečia Pamatinio sprendimo 3 str. reglamentavimo apimties.

BK 9¹ str. 3 d. 2 p. yra nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietis ar užsienietis neperduodamas Europos arešto orderį išdavusiai valstybei, jeigu asmuo pagal amnestijos aktą ar malonės tvarka Lietuvos Respublikoje atleistas nuo bausmės už jo padarytą nusikalstamą veiką, dėl kurios išduotas Europos arešto orderis, atlikimo. Ši nuostata suformuluota vadovaujantis principu, kad negalima bausti du kartus už tą pačią nusikalstamą veiką. Pažymėtina, kad šis punktas yra numatytas ir Pamatinio sprendimo 3 str. 1 d., papildomai reglamentuojant tik Lietuvos Respublikoje 79 str. numatytą teisę nuteistąjį atleisti nuo visos ar dalies bausmės, jeigu Respublikos Prezidentas patenkina jo malonės prašymą.

Vadovaujantis BK 9¹ str. 3 d. 3 p., Lietuvos Respublikos pilietis ar užsienietis neperduodamas Europos arešto orderį išdavusiai valstybei, jeigu asmuo už jo padarytą nusikalstamą veiką, dėl kurios išduotas Europos arešto orderis, buvo nuteistas Lietuvos Respublikoje ar kitoje valstybėje ir paskirta bausmė įvykdyta, tebevykdoma ar nebegali būti vykdoma pagal nuteisusios valstybės įstatymus. Tai, ar bausmė yra įvykdyta, tebevykdoma ar nebegali būti vykdoma, sprendžiama pagal valstybės, kurioje ši bausmė buvo paskirta, įstatymus. Terminas „tebevykdoma bausmė“ apima ir tuos atvejus, kai bausmė yra paskirta, tačiau nevykdoma dėl vienu ar kitu pagrindu, kuriems išnykus, ji gali būti pradėta vykdyti.³⁴

BK 9¹ str. 3 d. 4 p. nustatytas reikalavimas nevykdyti Europos arešto orderį, jeigu asmuo nusikalstamos veikos padarymo metu nebuvo sulaukęs amžiaus, nuo kurio pagal Lietuvos Respublikos baudžiamuosius įstatymus galima baudžiamoji atsakomybė už jo padarytą veiką. Šioje nuostatoje nurodomas ne bendras baudžiamosios atsakomybės amžius pagal BK, bet amžius, kurio sulaukusiems asmenims pagal Lietuvos Respublikos įstatymus kyla baudžiamoji atsakomybė už konkrečią prašomo perduoti asmens padarytą nusikalstamą

³³ *Cit. op.* 6, p. 105-106.

³⁴ *Cit. op.* 11, p. 77.

veiką.³⁵ BK 13 str. nustato bendrąjį principą, pagal kurį asmuo atsako, jeigu jam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję šešiolika metų, tačiau minėto straipsnio 2 dalyje yra numatytas atskiras pavojingų nusikaltimų sąrašas, už kurių padarymą atsakomybė asmenims kyla nuo keturiolikos metų. Taigi perduodamas gali būti ir 16 metų nesulaukęs asmuo, jei jo perdavimo prašoma dėl nusikalstamos veikos, numatytos BK 13 straipsnio 2 dalyje.

BK 9¹ str. 3 d. 5 p. imperatyviai nurodytas atsisakymo vykdyti Europos arešto orderį pagrindas, jeigu padaryta veika pagal BK nelaikoma nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu, išskyrus atvejus, kai Europos arešto orderis išduotas dėl Pamatinio sprendimo 2 str. 2 d. numatytos nusikalstamos veikos. Pamatinio sprendimo 2 str. yra numatyti 32 nusikaltimai, pavyzdžiui dalyvavimas nusikalstamame susivienijime, terorizmas, prekyba žmonėmis, seksualinis vaikų išnaudojimas ir vaikų pornografija, neteisėta prekyba narkotikais ir psichotropinėmis medžiagomis, neteisėta prekyba ginklais, šaudmenimis ir sprogmenimis, korupcija, sukčiavimas ir t.t. Kalbant apie pasirinkimą šioje nuostatoje numatyti 32 nusikalstamas veikas, reikia pažymėti, kad Europos Vadovų Taryba, remdamasi abipusio pripažinimo principu ir atsižvelgdama į aukštą pasitikėjimo bei solidarumo lygį tarp valstybių narių, manė, jog dėl savo pobūdžio ir dėl už jas taikomo bent trejų metų maksimalaus laisvės atėmimo šios nusikalstamos veikos priklauso toms veikoms, kurių atžvilgiu dvigubo baudžiamumo tikrinimo reikalavimo nebuvimas yra pateisinamas jų ypatinga grėsme viešajai tvarkai ir saugumui.³⁶ Taigi ši išimtis iš bendros taisyklės suponuoja situaciją, kai asmenys perduodami pagal Europos arešto orderį dėl veikų, kurios gali būti nelaikomos nusikalstamomis pagal Lietuvos Respublikos BK, tačiau yra įrašytos į nusikalstamų veikų, kurioms netaikoma dvigubo baudžiamumo taisyklė, sąrašą. Lyginant su ekstradicijos procedūra, tai yra reikšmingas pokytis, kadangi 1957 m. Europos Konvencijoje dėl ekstradicijos nustatyta pagrindinė sąlyga, jog asmenys išduodami už nusikaltimus, už kuriuos yra baudžiama laisvės atėmimu arba sulaikymu bent vieneriems metams, arba dar griežtesne bausme, ir pagal prašančiosios, ir pagal prašomosios valstybės įstatymus. Europos Konvencija dėl ekstradicijos tarp valstybių narių buvo pakeista Pamatiniu sprendimu, kuris ir numato šią svarbią išimtį.³⁷ Ypatingai svarbu pabrėžti, jog išimtis iš bendros taisyklės yra taikoma, jei ji tenkina dvi sąlygas - nusikalstama veika pagal orderį išdavusios valstybės

³⁵ *Ibid*, p. 78.

³⁶ Europos Teisingumo Teismo 2007 m. gegužės 3 d. sprendimas byloje C-303/05, *Advocaten voor de Wereld*.

³⁷ *Cit op.* 4, p. 139-140.

baudžiamuosius įstatymus turi numatyti ne mažesnę nei trejų metų su laisvės atėmimu susijusią bausmę ir bent viena iš padarytų nusikalstamų veikų turi patekti į Pamatinio sprendimo 2 str. 2 d. numatytą 32 kategorijų nusikalstamų veikų sąrašą. Taigi jei egzistuoja abi minėtos sąlygos, asmuo perduodamas orderį išdavusiai valstybei, nereikalaujant patvirtinti dvigubo nusikalstamos veikos baudžiamumo.

Europos arešto orderis nevykdomas ir tais atvejais, jeigu asmuo už padarytą nusikalstamą veiką, dėl kurios išduotas Europos arešto orderis, buvo Lietuvos Respublikoje ar kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje išteisintas ar atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės (BK 9¹ str. 3 d. 6 p.) arba jeigu Europos arešto orderis yra išduotas dėl nusikalstamos veikos, dėl kurios gali būti taikomi Lietuvos Respublikos baudžiamieji įstatymai, ir yra suėję šio kodekso 95 str. numatyti apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties ar 96 str. numatyti apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminai (BK 9¹ str. 3 d. 7 p.). Pažymėtina, kad apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatis yra besąlyginis asmens, padariusio nusikalstamą veiką, atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindas. Kalbant apie apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senatį, jos egzistavimą pagrindžia tai, kad praėjus ilgam laikui po nuosprendžio įsiteisėjimo ir nepradėjus jo vykdyti bausmės vykdymas dažniausiai tampa netikslingas, nes praranda savo prevencinę reikšmę ir nebeatitinka bausmės paskirties. Autorės nuomone pagrindas, susijęs su reikalavimu tikrinti, ar yra suėję apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo ar apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatis, tiesiogiai siejasi su humanizmo, teisingumo, bausmės ekonomijos principais bei su valstybės pareiga atskleisti nusikalstamas veikas ir juos padariusius asmenis tinkamu laiku.

Vadovaujantis BK 9¹ str. 3 d. 8 p., Lietuvos Respublikos pilietis ar užsienietis neperduodamas Europos arešto orderį išdavusiai valstybei, jeigu nusikalstama veika padaryta ne Europos arešto orderį išdavusios valstybės teritorijoje ir Lietuvos Respublikos baudžiamieji įstatymai negalėtų būti taikomi dėl analogiškos veikos, jeigu ji būtų buvusi padaryta ne Lietuvos valstybės teritorijoje arba ne laive ar orlaivyje su Lietuvos valstybės vėliava ar skiriamaisiais ženklais. Ši nuostata kiekvienu konkrečiu atveju reikalauja įvertinti, ar asmens baudžiamosios atsakomybės klausimas galėtų būti sprendžiamas Lietuvos Respublikos teisme, jei jo ir jo padarytos nusikalstamos veikos ryšiai su Lietuva būtų identiški prašomo perduoti asmens ryšiams su orderį išdavusia valstybe.³⁸

³⁸ *Cit.op.* 1, p. 96.

3. Neprivalomi asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį nevykdymo pagrindai

BK 9¹ str. 4 d. yra įtvirtinti fakultatyviniai atsisakymo vykdyti Europos arešto orderį pagrindai. Egzistuojant šiems pagrindams, skirtingai nei privalomo nevykdymo atveju, teismui yra suteikta teisė, bet ne pareiga priimti sprendimą nevykdyti Europos arešto orderio.

Teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes ir teisingumo interesus, gali atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, jei dėl asmens padarytos nusikalstamos veikos, dėl kurios išduotas Europos arešto orderis, Lietuvos Respublikoje yra pradėtas baudžiamasis procesas (BK 9¹ str. 4 d. 1 p.). Analizuojant šią kodekso nuostatą, darytina išvada, kad sprendžiant klausimą dėl Lietuvos Respublikos piliečio ar užsieniečio perdavimo Europos arešto orderį išdavusiai valstybei yra svarbu nustatyti, ar dėl Europos arešto orderyje nurodytos nusikalstamos veikos Lietuvos Respublikoje nėra pradėtas baudžiamasis procesas. Klausimas, ar dėl nusikalstamos veikos Lietuvos Respublikoje jau yra pradėtas baudžiamasis procesas, sprendžiamas vadovaujantis BPK 166 str. 3 d., kurioje nustatyta, kad kiekvienas ikiteisminio tyrimo pradžios atvejis yra užregistruojamas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro nustatyta tvarka.

Vadovaujantis BK 9¹ str. 4 d. 2 p., galima nevykdyti Europos arešto orderio, jei dėl asmens padarytos nusikalstamos veikos Lietuvos Respublikoje buvo atsisakyta pradėti baudžiamąjį procesą arba pradėtas baudžiamasis procesas buvo nutrauktas. Šiuo atveju reikalingas prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą arba prokuroro nutarimas ar teismo nutartis (nuosprendis) nutraukti baudžiamąjį procesą. Teismas, sprenddamas klausimą, ar atsisakyti perduoti asmenį pagal Europos arešto orderį, turi įvertinti, ar atsisakymas perduoti asmenį tenkintų teisingumo interesus, t.y. būtina įvertinti pagrindus, kuriais remiantis buvo atsisakyta pradėti baudžiamąjį procesą arba pradėtas baudžiamasis procesas buvo nutrauktas.³⁹

Teismas, vadovaudamasis BK 9¹ str. 4 d. 3 p., turi teisę nevykdyti Europos arešto orderio, jei jis išduotas dėl Lietuvos Respublikos piliečiui ar nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenančiam asmeniui paskirtos su laisvės atėmimu susijusios bausmės vykdymo ir Lietuvos Respublika perima šios bausmės vykdymą. Šia nuostata yra pripažįstama kiekvienos valstybės teismų diskrecija nurodytais atvejais spresti, ar perduoti asmenį orderį išdavusiai valstybei, ar perimti šiam asmeniui paskirtos bausmės vykdymą, o orderį išdavusios

³⁹ Cit. op. 11, p. 82.

valstybės sutikimas, kad prašomam perduoti asmeniui paskirta bausmė būtų vykdoma Lietuvos Respublikoje nereikalaujamas.⁴⁰

Teismas taip pat turi įgalinimą atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, jei nusikalstama veika padaryta Lietuvos valstybės teritorijoje arba laive ar orlaivyje su Lietuvos valstybės vėliava ar skiriamaisiais ženklais (BK 9¹ str. 4 d. 4 p.) arba jeigu Europos arešto orderyje trūksta informacijos, reikalingos sprendimui dėl asmens perdavimo priimti, ir Europos arešto orderį išdavusi valstybė per nustatytą terminą jos nepateikia (BK 9¹ str. 4 d. 5 p.). Pastaroji teisė įpareigoja atsižvelgti į tai, kad BPK 71¹ str. reikalauja, kad galutinis sprendimas dėl Europos arešto orderio vykdymo turi būti priimtas per 60 dienų nuo asmens suėmimo dienos ir tik išimtiniais atvejais šis terminas gali būti pratęstas dar 30 dienų, t.y. bendras terminas, per kurį turi būti priimtas galutinis sprendimas dėl Europos arešto orderio negali būti ilgesnis nei 90 dienų nuo asmens suėmimo dienos.

Kaip jau buvo minėta, teismas, sprenddamas asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį klausimą, nustatęs fakultatyvų atsisakymo vykdyti Europos arešto orderį pagrindą ir įvertinęs konkrečios bylos duomenis bei atsižvelgęs į teisingumo interesus, turi teisę nuspręsti, perduoti prašomą asmenį ar ne. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas 2007 m. lapkričio 30 d. nutartimi, išnagrinėjęs Generalinės prokuratūros pareiškimą dėl Lietuvos Respublikos piliečio A.D. perdavimo Estijos Respublikai pagal Europos arešto orderį, nutarė jį perduoti. A.D. padavė skundą ir nurodė, kad Lietuvos Respublikoje atliekamas ikiteisminis tyrimas dėl vieno iš trijų nusikalstamų veikų, kurių pagrindu Estijos Respublika išdavė Europos arešto orderį, epizodo, todėl minėta Vilniaus apygardos teismo nutartis yra neteisėta. Lietuvos apeliacinis teismas 2008 m. sausio 8 d. nutartyje konstatavo, kad Vilniaus apygardos teismas pagrįstai nenustatė jokių privalomo nevykdymo pagrindų, o dėl vienos veikos nustatė neprivalomą neperdavimo pagal Europos arešto orderį pagrindą. Remiantis BK 9¹ str. 4 d. 1 p., fakultatyvus atsisakymo vykdyti Europos arešto orderį pagrindas vykdančiajai Europos arešto orderį teisminei institucijai pareigos atsisakyti perduoti prašomą asmenį nesukuria. Nustatant, kad toks pagrindas neįpareigoja neperduoti A.D., Vilniaus apygardos teismas pagrįstai atsižvelgė į prašymo specifiką: susiklosčiusias baudžiamojo persekiojimo perdavimo ir perėmimo tarp abiejų valstybių aplinkybes, į tai, kad dėl neteisėto disponavimo dideliu kiekiu narkotinių medžiagų persekiojamas ne vien A.D., o daugelyje Europos Sąjungos šalių veikusi bendrininkų grupė, kurios daugumą sudaro būtent Estijos

⁴⁰ *Ibid*, p. 82.

Respublikos gyventojai, į konkrečias veikos padarymo aplinkybes, t. y. į tai, kad paslėptas narkotinių medžiagų krovinyš buvo gabenamas būtent į Estijos Respubliką.⁴¹ Autorės nuomone galima daryti išvadą, kad teismas nustatęs neprivalomo nevykdymo pagrindą, atsižvelgia į bylos aplinkybių visumą ir sprendžia, kas būtų teisingusia kiekvienu individualiu atveju.

Europos Sąjungos valstybėms narėms yra suteikta teisė nacionalinės teisės sistemose numatyti tam tikras sąlygas, kurioms neegzistuojant, teismas nevykdo Europos arešto orderio (Pamatinio sprendimo 5 str.). Pažymėtina, kad Lietuvos Respublika pasinaudojo šia teise ir numatė, kad tais atvejais, kai Europos arešto orderis išduotas dėl Lietuvos Respublikos piliečiui ar užsieniečiui paskirtos su laisvės atėmimu susijusios bausmės vykdymo, o ši bausmė buvo paskirta jam nedalyvaujant ir nepranešus apie bylos nagrinėjimo laiką ir vietą, Lietuvos Respublikos pilietis ar užsienietis perduodamas tik tuo atveju, kai Europos arešto orderį išdavusi valstybė užtikrina, kad šio asmens prašymu byla bus išnagrinėta (peržiūrėta) ir nuosprendis priimtas jam dalyvaujant (BK 9¹ str. 5 d). Sprendimas perduoti asmenį priimamas, jei orderį išdavusi valstybė nurodo, kad pagal jos įstatymus perduotas asmuo turės teisę į bylos peržiūrėjimą teisme pirmosios instancijos, apeliacine ar kasacine tvarka arba pateikia pakankamas garantijas, kad perduotam asmeniui bus suteikta tokia teisė išimties tvarka, net jeigu orderį išdavusios valstybės įstatymai tokios teisės nenumato.⁴² Svarbu pabrėžti, kad ne visose Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinėse teisės sistemose yra numatyta tokia teisė. Pavyzdžiui, Olandijos nacionalinėje teisėje numatyta, kad asmeniui, kuriam asmeniškai nebuvo pranešta apie bylos nagrinėjimo laiką ir vietą, sprendimas *in absentia* gali būti priimtas dvejose instancijose. Tokie sprendimai gali būti pripažįstami galutiniais tik tais atvejais, jei bent vienas iš jų yra priimtas kaltinamajam dalyvaujant bylos nagrinėjime. Pažymėtina, kad Olandijos apygardos teismo sprendimai gali būti skundžiami apeliaciniam teismui, tačiau pastarojo sprendimą kaltinamasis gali skųsti tik Aukščiausiajam teismui, kuris nagrinėja tik teisės taikymo klausimus, o ne faktines aplinkybes. Tokia apeliacijos teisė negali būti pripažįstama tinkama Pamatinio sprendimo 5 str. 1 d. nnumatyto reglamentavimo prasme. Slovakijos nacionalinės teisės sistemoje ši problema taip pat

⁴¹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 1N-4/2008.

⁴² *Cit. op.* 11, p. 84.

egzistavo, tačiau priimtais įstatymo pakeitimas Slovakija savo nacionalinę teisę suderino su Pamatinio sprendimo reikalavimais.⁴³

BK 9¹ str. 6 d. yra numatytas draudimas perduoti Lietuvos Respublikos pilietį arba užsienietį, jei Europos arešto orderis išduotas dėl nusikalstamos veikos, už kurią orderį išdavusios valstybės įstatymai numato laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmę, nebent šios valstybės įstatymai numato nuteistajam galimybę ne vėliau kaip atlikus dvidešimt metų laisvės atėmimo bausmę kreiptis dėl atleidimo nuo bausmės ar bausmės sušvelninimo. Šis fakultatyvus pagrindas yra tiesiogiai perkeltas iš Pamatinio sprendimo 5 str. 2 d., kuri reglamentuoja išduodančiosios valstybės narės suteikiamas garantijas ypatingais atvejais.

Vadovaujantis BK str. 9¹ str. 7 d., darytina išvada, kad Lietuvos Respublikos teismas, nusprenddamas perduoti Lietuvos Respublikos pilietį ar nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenantį asmenį baudžiamojo persekiojimo tikslais, kartu turi nustatyti sąlygą orderį išdavusiai valstybei, kad pastaroji grąžintų asmenį į Lietuvos Respubliką atlikti jam paskirtą su laisvės atėmimu susijusią bausmę, jei tokia bausmė būtų paskirta ir jeigu to paprašytų perduotas asmuo arba to pareikalautų Generalinė prokuratūra. Tokią sąlygą asmens perdavimo baudžiamojo persekiojimo tikslais nustato ir Pamatinis sprendimas. Skirtingai nei nuosprendžio, priimto *in absentia*, atveju, nėra reikalaujama, kad orderį išdavusi valstybė pateiktų konkrečias garantijas, jog nustatytos sąlygos grąžinti asmenį bus laikomasi, nes pakankama šios sąlygos vykdymo garantija yra įtvirtinta Pamatinio sprendimo 5 str. 3 d., kuri nustato tokią asmenį perėmusios valstybės pareigą.⁴⁴

⁴³ *Cit. op.* 4, p. 92.

⁴⁴ *Cit. op.* 11, p. 85.

IV. Europos arešto orderio išdavimas dėl asmens perdavimo Lietuvos Respublikai

1. Kreipimasis dėl Europos arešto orderio išdavimo

Remiantis BPK 69¹ nuostatomis, Lietuvos Respublikoje teisę išduoti Europos arešto orderį ir su prašymu kreiptis į kompetentingą Europos Sąjungos valstybės narės instituciją dėl jame nurodyto asmens perdavimo turi dvi institucijos – Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra ir Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija (toliau atitinkamai Generalinė prokuratūra ir Teisingumo ministerija). Šių institucijų kompetencija yra diferencijuojama atsižvelgiant į tai, ar prašomas perduoti asmuo yra įtariamas padaręs nusikalstamą veiką ar nubaustas su laisvės atėmimu susijusia bausme. Ikiteisminio tyrimo ir baudžiamosios bylos nagrinėjimo teisme metu Europos arešto orderį dėl nuo ikiteisminio tyrimo ar teismo pasislėpusio įtariamojo ar kaltinamojo išduoda Generalinė prokuratūra, o Europos arešto orderį dėl laisvės atėmimo bausme nuteisto ir nuo šios bausmės vykdymo pasislėpusio asmens sulaikymo išduoda Teisingumo ministerija.

Vadovaujantis Taisyklių 5 ir 6 punktu, Generalinė prokuratūra išduoda Europos arešto orderį ir kreipiasi į kompetentingą Europos Sąjungos instituciją, kad ši perduotų Europos arešto orderyje nurodytą asmenį kai:

- 1) ikiteisminio tyrimo metu paaiškėja, kad nuo ikiteisminio tyrimo pasislėpęs įtariamasis gali būti Europos Sąjungos valstybėje narėje ar kitoje valstybėje, kuri taiko asmenų perdavimo pagal Europos arešto orderį tvarką, ir yra pagrindas išduoti Europos arešto orderį;
- 2) baudžiamoji byla yra perduota teismui ir nuo teismo pasislėpusiam kaltinamajam paskirta kardomoji priemonė – suėmimas ir yra įtariama, kad jis gali būti Europos Sąjungos valstybėje narėje ar kitoje valstybėje, kuri taiko asmenų perdavimo pagal Europos arešto orderį tvarką.

Pirmuoju atveju ikiteisminiam tyrimui vadovaujantis prokuroras turi su pareiškimu kreiptis į tyrimo atlikimo vietos apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėją dėl kardomosios priemonės – suėmimo skyrimo įtariamajam. Prokuroro pareiškime turi būti nurodyti įtariamojo vardas, pavardė, gimimo data, gyvenamoji vieta, darbo vieta, nusikalstama veika, kurios padarymu asmuo įtariamas, šios veikos padarymo vieta, laikas, būdas ir kitos aplinkybės, taip pat atsakomybę už tą nusikalstamą veiką numatantis baudžiamasis įstatymas, duomenys, leidžiantys manyti, kad įtariamasis padarė tą nusikalstamą veiką ir tikslas, kurio

siekama, skiriant kardomąją priemonę (BPK 125 str. 2 d.). Gavęs ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartį suimti įtariamąjį, prokuroras surašo prašymą Generalinei prokuratūrai dėl Europos arešto orderio išdavimo. Prie prašymo pridedamas ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties dėl kardamosios priemonės – suėmimo skyrimo įtariamajam nuorašas ir Europos arešto orderio projektas. Antruoju atveju bylą nagrinėjantis teismas Generalinei prokuratūrai perduoda nutarties nuorašą paskirti kardomąją priemonę – suėmimą ir Europos arešto orderio projektą.

Vadovaujantis Taisyklių 7-9 punktais, Teisingumo ministerija išduoda Europos arešto orderį ir kreipiasi į kompetentingą Europos Sąjungos instituciją, kad ši perduotų Europos arešto orderyje nurodytą asmenį, kai:

- 1) byla teisme išnagrinėta ir apkaltinamasis nuosprendis priimtas nedalyvaujant kaltinamajam;
- 2) nuteistasis, kuris iki teismo nuosprendžio įsiteisėjimo nebuvo suimtas, pasislėpė nuo teismo nuosprendžiu paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo ar jeigu laisvės atėmimo bausmės vykdymo metu nuteistasis pabėgo iš pataisos įstaigos arba į ją nesugrįžo;
- 3) kai teismas priima nutartį panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą, nutartį panaikinti lygtinį atleidimą nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą ar neatliktos laisvės atėmimo bausmės dalies pakeitimą švelnesne bausme arba nutartį dėl lygtinai iš pataisos įstaigos paleisto asmens pasiuntimo į pataisos įstaigą atlikti likusią laisvės atėmimo bausmę.

Tais atvejais, kai byla išnagrinėta ir apkaltinamasis nuosprendis priimtas nedalyvaujant kaltinamajam, teismas Teisingumo ministerijai kartu su Europos arešto orderio projektu siunčia įsiteisėjusio apkaltinamojo teismo nuosprendžio, kuriuo buvo paskirta laisvės atėmimo bausmė, nuorašą. Antruoju atveju prašymą Teisingumo ministerijai dėl Europos arešto orderio išdavimo pateikia bausmę vykdanti institucija. Prie prašymo turi būti pridedamas įsiteisėjusio apkaltinamojo teismo nuosprendžio, kuriuo buvo paskirta laisvės atėmimo bausmė, nuorašas ir Europos arešto orderio projektas. Kai teismas priima nutartį panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą, nutartį panaikinti lygtinį atleidimą nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą ar neatliktos laisvės atėmimo bausmės dalies pakeitimą švelnesne bausme arba nutartį dėl lygtinai iš pataisos įstaigos paleisto asmens pasiuntimo į pataisos įstaigą atlikti likusią laisvės atėmimo bausmę, nutarties nuorašą kartu su Europos arešto orderio projektu Teisingumo ministerijai siunčia teismas.

Pažymėtina, jog tais atvejais, kai įtariamasis ar kaltinamasis, dėl kurio padarytos nusikalstamos veikos pradėtas baudžiamasis procesas, taip pat nėra atlikęs visos ar dalies ankstesniu teismo nuosprendžiu paskirtos laisvės atėmimo bausmės, kreipiamasi dėl dviejų Europos arešto orderių išdavimo: į Generalinę prokuratūrą – dėl minėto asmens baudžiamojo persekiojimo ir į Teisingumo ministeriją – dėl šio, laisvės atėmimo bausme nuteisto ir nuo šios bausmės vykdymo pasislėpusio, asmens sulaikymo (Taisyklių 10 punktas).

2. Europos arešto orderio turinys ir forma

Remiantis BPK 17¹ str. 1 d. Europos arešto orderis yra Europos Sąjungos valstybės narės teisminės institucijos sprendimas, kuriuo kita Europos Sąjungos valstybė narė įpareigojama suimti ir perduoti šiame sprendime nurodytą asmenį siekiant pradėti šio asmens baudžiamąjį persekiojimą ar vykdyti jam paskirtą su laisvės atėmimu susijusią bausmę ir kuris atitinka Pamatinio sprendimo 8 str. 1 d. nurodytus formos ir turinio reikalavimus. Pažymėtina, kad Europos arešto orderio forma yra pateikta tiek Pamatinio sprendimo, tiek Taisyklių prieduose. Atsižvelgiant į Pagrindų sprendimo 8 str., darytina išvada, kad ši pavyzdinė forma yra privaloma ir informacija, pateikta kitoje, negu nurodyta, formoje, nėra leidžiama. Vis dėlto, tai nėra nenuginčijama.⁴⁵ Kai kurie autoriai mano, kad prašymas perduoti asmenį pagal Europos arešto orderį galimas ir kitokia forma, su sąlyga, kad joje bus nurodyta visa reikalinga informacija. Pažymėtina, kad Pamatinio sprendimo pavyzdinėje formoje reikalaujama informacija yra išdėstyta ją klasifikuojant. Tokiu būdu siekiama užtikrinti, jog visi su Europos arešto orderiu susiję duomenys būtų aptarti. Šiuo atveju, orderio standartizacija vertinama teigiamai. Nepaisant to, būdas, kuriuo forma yra užpildyta, nėra esminė ir ribojanti aplinkybė, svarbiausia yra tai, ar informacija suteikta aiškiai ir prieinamai. Šios nuomonės autorių požiūriu forma yra būdas (priemonė), o ne tikslas, todėl abejojama, ar prašymas perduoti asmenį, kuriame pateikta visa reikalinga informacija ir iš kurio yra aišku, kad jis yra išduotas kompetentingos teisminės institucijos, gali būti nevykdomas vien dėl to, jog nebuvo naudojama Pamatiniame sprendime nurodyta forma. Tačiau, jeigu orderį išduodanti institucija nori sumažinti riziką, privalu atsižvelgti į formos reikalavimus.⁴⁶ Autorė laikysis nuomonės, kad Pamatinio sprendimo ir Taisyklių prieduose pateikta forma yra privaloma, kadangi ši aplinkybė lemia teisinį aiškumą, apibrėžtumą bei

⁴⁵ Pagal Vokietijos pasiūlymą ir padarytą aiškinamąją pastabą, Europos arešto orderio forma nėra privaloma, o yra rekomendacinė.

⁴⁶ *Cit. op.* 4, p. 53-54.

sudaro sąlygas efektyvesniam bendradarbiavimui tarp valstybių narių. Atsižvelgiant į visa tai, kas buvo išdėstyta aukščiau, toliau darbe bus analizuojamos atskiros Europos arešto orderio formos dalys, trumpai aptariant jų turinio reikalavimus.

Europos arešto orderio formos pradžioje akcentuojama, kad Europos arešto orderį išduoda kompetentinga teisminė institucija, nurodant ir šio orderio išdavimo tikslą - suimti ir perduoti nurodytą asmenį, kad būtų galima vykdyti baudžiamąjį persekiojimą arba nuosprendį, kuriuo paskirta laisvės atėmimo bausmė, arba sprendimą dėl asmens sulaikymo.

Toliau Europos arešto orderyje turi būti pateikiami šie duomenys:

a) Informacija apie prašomo perduoti asmens tapatybę:

Šiame punkte pateikiama bendra informacija apie asmenį, dėl kurio yra išduodamas Europos arešto orderis: vardas, pavardė, mergautinė pavardė (jei naudojama), slapyvardžiai (jei naudojami), lytis, pilietybė, gimimo data ir vieta, gyvenamoji vieta ir/arba žinomas adresas, kalba(-os), kurią(-ias) prašomas perduoti asmuo supranta (nurodoma tuo atveju, jei ši informacija Europos arešto orderį išduodančiai institucijai yra žinoma), taip pat reikalaujama nurodyti ir prašomo perduoti asmens aprašymą/ypatingus požymius. Be išvardintos informacijos, perduodama ir asmens nuotrauka bei pirštų antspaudai (jei jie yra ir gali būti perduoti), jei ne, nurodomas asmuo, iš kurio būtų galima gauti tokią informaciją, taip pat perduodami ir DNR duomenys (kai tokie duomenys gali būti pateikti). Praktikoje be visų išvardintų duomenų, Teisingumo ministerija Europos arešto orderio projekte reikalauja nurodyti ir asmens kodą. Svarbu pažymėti, kad itin didelę reikšmę turi įtariamojo ar kaltinamojo nuotrauka. Pavyzdžiui, Švedijos Karalystė, vykdydama prašymą dėl R.P., įtariamo išžaginimo ir seksualiniu prievartavimu sunkinančiomis aplinkybėmis, ekstradicijos, šį asmenį, prisistačiusį kitu asmeniu, identifikavo tik pagal tatuiruotę ir kokybišką nuotrauką.⁴⁷

b) Sprendimas, kuriuo remiantis išduotas arešto orderis:

Šiame punkte prašoma nurodyti teismo sprendimą, jo tipą, įsiteisėjusį teismo nuosprendį bei registracijos numerį. Pažymėtina, jei prašoma perduoti asmenį siekiant įvykdyti asmeniui pagal kelis nuosprendžius paskirtą ir subendrintą bausmę, grafoje „Įsiteisėjęs teismo nuosprendis“ turi būti nurodomi visi nuosprendžiai.

c) Bausmės trukmės nurodymas:

⁴⁷ *Cit. op. 25, p. 71.*

Šį punktą sudaro dvi dalis. Pirmoje dalyje reikia nurodyti ilgiausią laisvės atėmimo bausmės arba įkalinimo terminą, kurį galima skirti už nusikalstamą (-as) veiką (-as). Šis punktas suteikia galimybę patikrinti, ar Europos arešto orderis atitinka reikalavimą, numatytą Pamatinio sprendimo 2 str., kuris nustato, kad Europos arešto orderis gali būti išduotas už nusikalstamą veiką, baustiną pagal išduodančios valstybės narės teisę laisvės atėmimo bausme arba įkalinimu, kurio ilgiausias terminas – bent 12 mėnesių. Europos konvencijoje dėl ekstradicijos buvo nustatyta, kad asmenys išduodami už nusikaltimus, už kuriuos yra baudžiama laisvės atėmimu arba sulaikymu bent vieneriems metams, arba dar griežtesne bausme, ir pagal prašančiosios, ir pagal prašomosios šalies įstatymus. 1996 metų konvencijoje dėl ekstradicijos tarp Europos Sąjungos valstybių narių taip pat numatyta bent 12 mėnesių maksimali laisvės atėmimo bausmė arba areštas pagal prašymą pateikusios valstybės narės įstatymus, o pagal prašymą gavusios valstybės įstatymus numatyta bent 6 mėnesių maksimali laisvės atėmimo bausmė arba areštas. Todėl galima daryti išvadą, kad reikalavimo dėl ilgiausio bausmės termino vykdančioje valstybėje narėje buvo visiškai atsisakyta. Taigi šioje dalyje turi būti nurodomos visų BK straipsnių, numatančių atsakomybę už asmeniui inkriminuotas veikas, sankcijos. Jei asmuo buvo nuteistas pagal 1961 m. BK ir veikos nebuvo perkvalifikuotos pagal naująjį 2000 m. BK – nurodoma atitinkama 1961 m. BK straipsnių redakcija. Jei asmuo nuteistas pagal 2000 m. BK arba veikos perkvalifikuotos pagal naująjį kodeksą – nurodomos sankcijos, numatytos 2000 m. BK. Antroje šio punkto dalyje turi būti nurodomas ir asmeniui skirtas laisvės atėmimo bausmės ar įkalinimo terminas, o tais atvejais, kai asmuo yra nuteistas, tačiau neatlikęs visos jam paskirtos bausmės, nurodomas likęs neatliktas bausmės laikas.⁴⁸

d) Sprendimas, priimtas *in absentia*:

Šis punktas pildomas tik tuo atveju, kai apkaltinamasis nuosprendis asmens atžvilgiu priimtas jam nedalyvaujant. Nutarties panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą ar apeliacinės instancijos teismo nutarties ar nuosprendžio priėmimas nuteistajam nedalyvaujant nėra laikomas asmens nuteisimu *in absentia*. Praktikoje dar nebuvo atvejų, kai Teisingumo ministerija išduotų Europos arešto orderį dėl asmens, nuteisto *in absentia*, atžvilgiu.⁴⁹ Autorės nuomone, būtina atkreipti dėmesį į šio punkto formuluotę „suinteresuotas asmuo buvo asmeniškai šauktas į teismą arba jam buvo kitaip pranešta apie posėdžio, kuriame buvo

⁴⁸ Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijos aplinkraštis Lietuvos teismams „Dėl praktinio tarptautinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose pagal Europos Sąjungos teisę“. [žiūrėta 2009 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.tm.lt/?item=tbdbinfob&lang=1> >.

⁴⁹ *Ibid.*

priimtas sprendimas *in absentia*, datą ir vietą“. Formuluotė „kitais pranešta apie posėdžio datą ir laiką“ yra neaiški. Galimos įvairios situacijos, kai teismo sprendimai *in absentia*, neatitiks Europos žmogaus teisių teismo nustatytų standartų arba kai tam tikras pranešimo būdas bus pripažintas tinkamu vienoje valstybėje narėje ir netinkamu - kitoje. Tam, kad būtų išvengta galimos rizikos ar nepagrįsto vilkinimo, patartina formoje nurodyti, ar šaukimas suinteresuotam asmeniui buvo įteiktas asmeniškai ar kitu būdu, prie pastarojo pridėdamas papildomą paaiškinimą apie būdą, kuriuo jis buvo įteiktas.⁵⁰ Be to, antroje šio punkto dalyje pateiktas antras galimas variantas, kai sprendimas priimamas *in absentia*: suinteresuotas asmuo nebuvo asmeniškai šauktas į teismą ir jam nebuvo kitais pranešta apie posėdžio, kuriame buvo priimtas sprendimas *in absentia*, datą ir vietą, bet jis turi šias teisinės garantijas po perdavimo“. Tokias garantijas būtina nurodyti Europos arešto orderio formoje. Pamatinio sprendimo 5 str. 1 p. numatyta, jog tais atvejais, kai Europos arešto orderis yra išduotas, siekiant įvykdyti bausmę arba sprendimą dėl įkalinimo, priimtą *in absentia*, perdavimui gali būti taikomas reikalavimas, kad išduodančioji teisminė institucija asmeniui, dėl kurio arešto yra išduotas Europos orderis, tinkamai užtikrintų galimybę prašyti persvarstyti bylą išduodančiojoje valstybėje narėje ir dalyvauti teisme.

e) Nusikalstamos veikos:

Šiame punkte reikalaujama nurodyti, su keliomis nusikalstamomis veikomis yra susijęs Europos arešto orderis, jų pobūdį, teisinę kvalifikaciją ir taikytiną įstatymo nuostatą. Pažymėtina, jog ypatingas dėmesys atkreiptinas tais atvejais, kai Europos arešto orderis išduodamas nuosprendžio, kuriuo asmeniui paskirta galutinė subendrinta bausmė pagal kelis nuosprendžius, pagrindu. Esant tokiai situacijai, turi būti aprašytos visos su išduodamu Europos arešto orderiu susijusios nusikalstamos veikos ir nurodyti visi atsakomybę už jas numatantys BK straipsniai. Punktas yra suskirstytas į dvi dalis. Pirmoji dalis yra susijusi su nusikaltimais, įrašytais į 32 nusikaltimų sąrašą, kuriems netaikoma dvigubo baudžiamumo taisyklė, antroji dalis yra susijusi su kitais nusikaltimais, kurie nepatenka į aukščiau minėtą sąrašą. Jei nusikaltimas priskiriamas pirmajai punkto daliai, joje būtina pažymėti atitinkamą nusikaltimą. Pažymėtina, kad nusikaltimų, kuriems nekliamas dvigubo baudžiamumo reikalavimas, sąrašo atitiktis 2000 m. BK straipsniams lentelė pateikiama kaip antrasis Taisyklių priedas. Be abejo, reikia tikrinti ir tai, ar į šį sąrašą nepatenka atitinkami 1961 m. BK straipsniai, jei asmuo nuteistas pagal 1961 m. BK ir jo veika (-os) neperkvalifikuotos

⁵⁰ *Cit. op.* 4, p. 55-56.

pagal naująjį BK. Jei pirmoje dalyje pažymimas atitinkamas nusikaltimas (-ai), tuomet antroje dalyje jo aprašymas nebeteikiamas. Jei nusikalstama veika nepriskiriama pirmajai daliai, tuomet antroje dalyje turi būti aprašyta nusikalstama veika, pateikiant atitinkamą BK straipsnio dispoziciją.⁵¹

f) Kitos su byla susijusios aplinkybės:

Šiame punkte gali būti pateikiama papildoma informacija, kuri gali turėti įtakos priimant sprendimą, pavyzdžiui, eksteritorialumas, senaties terminų eigos sustojimas (nutūkimas) ir kitos nusikalstamos veikos pasekmės. Šioje dalyje gali būti nurodoma įvairaus pobūdžio informacija, kuri nepriskiriama kitiems punktam.

g) Šis orderis taip pat taikomas turto, kurio gali reikėti kaip įrodymo, areštui ir perėmimui:

Šiame punkte reikia nurodyti turto ir jo buvimo vietos, jei ji yra žinoma, aprašymą. Pamatinio sprendimo 29 str., kuris nustato, jog išduodančiosios teisminės institucijos prašymu arba savo iniciatyva vykdančioji teisminė institucija, vadovaudamasi savo nacionaline teise, areštuoja ir perduoda turtą, kuris gali būti reikalingas kaip įrodymas arba prašomo perduoti asmens buvo įsigytas padaryta nusikalstama veika. Ši nuostata yra beveik identiška Europos konvencijos dėl ekstradicijos 20 str., skirtumas tik toks, kad Pamatiniame sprendime areštas yra galimas ir vykdančiosios teisminės institucijos iniciatyva.

h) Už nusikaltimą (-as) veiką (-as), dėl kurios (-ių) išduotas šis orderis, baudžiama laisvės atėmimu ar įkalinimu iki gyvos galvos arba tokia bausmė jau yra paskirta ir:

Tokiose bylose galima pasirinkti vieną arba abi iš dviejų galimybių: išduodančiosios valstybės narės teisės sistema leidžia gavus prašymą arba bent po dvidešimties metų persvarstyti paskirtą bausmę arba priemonę ir nutraukti jos vykdymą ir/arba leidžia suteikti malonę, į kurią asmuo turi teisę, siekdamas, kad paskirta bausmė arba priemonė nebebūtų vykdoma. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos piliečiui A.S. buvo išduotas Europos arešto orderis dėl suėmimo ir perdavimo baudžiamojo persekiojimo tikslais Jungtinei Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos karalystei. A.S. buvo įtariamas nužudymu ir Europos arešto orderyje buvo nurodytas ilgiausias laisvės atėmimo terminas - iki gyvos galvos. Tačiau šiame Londono Vestminsterio Magistratų teismo orderyje taip pat buvo nurodyta, kad Jungtinės Karalystės įstatymai numato galimybę nuteistajam ne vėliau kaip atlikus 20 metų laisvės atėmimo bausmės kreiptis dėl atleidimo nuo bausmės ar jos sušvelninimo.⁵²

⁵¹ *Cit. op.* 48.

⁵² Generalinės prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-212.

i) Teisminė institucija, kuri išdavė orderį:

Šis punktas yra aiškus - jame nurodomas oficialus institucijos pavadinimas, jos atstovo pavardė, einamos pareigos, bylos numeris, adresas, telefono bei fakso numeris bei elektroninis paštas. Taip pat nurodomi ir asmens, su kuriuo turi būti susisiekiama dėl perdavimo praktinių klausimų, kontaktiniai duomenys. Visi šie duomenys sudaro sąlygas susisiekti su institucija, kuri išdavė orderį bei palengvina galimybę prašyti papildomos informacijos ar išsiaiškinti galimus neaiškumus. Atsižvelgiant į trumpus asmenų sprendimo dėl asmens perdavimo priėmimo terminus, operatyvus susižinojimas visais kylančiais klausimais yra būtinas. Pabrėžtina, kad Pamatinio sprendimo 15 str. nustatyta vykdančiosios teisminės institucijos teisė orderį išduodančios valstybės narės prašyti skubiai pateikti būtiną papildomą informaciją bei nustatyti terminą, iki kurio ji turi gauti informaciją.⁵³ Tais atvejais, kai už Europos arešto orderio perdavimą ir administracinę priėmimą yra atsakinga centrinė institucija, nurodomas centrinės institucijos pavadinimas, asmuo pasiteirauti, adresas, telefono, fakso numeriai bei elektroninis paštas.

3. Europos arešto orderio išdavimas, jo perdavimas Europos Sąjungos valstybės kompetentingoms institucijoms ir prašomo asmens perėmimas iš užsienio valstybės

Remiantis Taisyklių 12 punktu, Generalinė prokuratūra ar Teisingumo ministerija, gavusi reikalingus dokumentus, juos išnagrinėja, ir esant pagrindui, išduoda Europos arešto orderį. Jeigu Europos arešto orderiui išduoti trūksta informacijos, Generalinė prokuratūra arba Teisingumo ministerija kreipiasi į prašymą dėl Europos arešto orderio išdavimo pateikusia institucija, kad ši per nurodytą terminą pateiktų trūkstamą informaciją. Jeigu nėra pagrindo išduoti Europos arešto orderį arba per nurodytą terminą nėra gaunama trūkstama informacija, prašymas išduoti Europos arešto orderį gražinamas jį pateikusiai institucijai. Pabrėžtina, kad Europos arešto orderis, parengtas pagal nustatytą Europos arešto orderio formą, turi būti išduotas ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo visos Europos arešto orderiui parengti reikalingos informacijos gavimo. Jeigu Europos arešto orderį išduoda Generalinė prokuratūra, jį pasirašo Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras ar jo pavaduotojas, jeigu Europos arešto orderį išduoda Teisingumo ministerija – Lietuvos Respublikos teisingumo ministras ar jo įgaliotas asmuo.

⁵³ *Cit. op.* 4, p. 60.

Europos arešto orderis turi būti išverstas į vykdančiosios valstybės narės valstybinę kalbą arba vieną iš vykdančiosios valstybės narės valstybinių kalbų. Kiekviena valstybė narė, priimdama pamatinį sprendimą, arba vėliau kuriuo nors metu Tarybos Generaliniam sekretoriatui deponuojamame pareiškime gali pareikšti, kad ji priima vertimus į vieną ar kelias kitas Europos Bendrijų institucijų oficialiąsias kalbas (Pamatinio sprendimo 8 str. 2 d.). Lietuvos Respublikoje Europos arešto orderis surašomas lietuvių kalba, o jo oficialų vertimą į reikalingą užsienio valstybės kalbą užtikrina jį išdavusi institucija. Pažymėtina, kad kai kurios valstybės narės yra pareiškusios, kad jos priims Europos arešto orderius ne tik savo valstybine kalba. Pavyzdžiui, Švedija priima Europos arešto orderius anglų, danų bei norvegų kalbomis, Suomija, Belgija ir Olandija, be valstybinės kalbos, Europos arešto orderius priima ir anglų kalba. Be to, Ispanija pareiškė, kad Europos arešto orderius, perduodamus per Šengeno informacinę sistemą, priims visomis Europos Sąjungos valstybių narių kalbomis ir, esant reikalui, pati užtikrins vertimą į ispanų kalbą.⁵⁴ Autorės nuomone, didelis privalumas Europos arešto orderio taikymui praktikoje būtų tai, jei visos valstybės narės bendru sutarimu pripažintų vieną oficialią kalbą, į kurią būtų verčiami visi Europos arešto orderiai. Užsienio autorių darbuose (pavyzdžiui Rob Blextoon, Wouet von Ballegooij, Antonio Vitorino) siūloma Šengeno informacinėje sistemoje esančią informaciją (A+M formos), kuri paprastai yra išverčiama į anglų ir prancūzų kalbas, pripažinti pagrindu vykdančiajai institucijai priimti Europos arešto orderį ir, tik esant būtinybei, prašyti orderį išdavusios institucijos atsiųsti Europos arešto orderį, išverstą į vykdančiosios valstybės narės valstybinę kalbą.⁵⁵

Pamatinio sprendimo 10 str. 4 d. nustato, kad išduodančioji teisminė institucija Europos arešto orderį gali išsiųsti bet koku saugiu būdu, kuriuo galima gauti raštą tokiomis sąlygomis, kurios leidžia išduodančiajai valstybei narei nustatyti jo autentiškumą. Remiantis šia nuostata, galima daryti išvadą, kad Pamatinis sprendimas suteikia teisę valstybėms narėms Europos arešto orderį perduoti bet kokia forma, svarbu tai, kad perdavimas būtų saugus bei būtų galima nustatyti jo autentiškumą bei vientisumą.

Jeigu Lietuvos Respublikos orderį išduodančioji institucija turi tikslių duomenų apie asmens buvimo užsienio valstybėje vietą, Europos arešto orderis tiesiogiai persiunčiamas kompetentingai vykdančiosios valstybės narės teisminei ar centrinei institucijai, o Europos arešto orderio kopija išsiunčiama ir Lietuvos policijos padaliniiui, vykdančiam asmenų

⁵⁴ *Cit. op.* 4, p. 51.

⁵⁵ *Ibid*, p. 52.

paiešką ir asmenų perėmimą pagal Europos arešto orderį (Lietuvos kriminalinės policijos biuro Tarptautinių ryšių valdybai).

Jeigu ieškomo asmens buvimo vieta nėra žinoma, Teisingumo ministerija arba Generalinė prokuratūra išduoto Europos arešto orderio kopiją ir jo tekstą anglų kalba siunčia Lietuvos kriminalinės policijos biuro Tarptautinių ryšių valdybai tam, kad būtų galima patikrinti, papildyti bei išplatinti Europos arešto orderį ar jį sudarančią informaciją Interpolo kanalais arba per Šengeno informacinę sistemą (SIS II). Pavyzdžiui, Kauno apygardos prokuratūroje, atliekant ikiteisminį tyrimą dėl D.P., įtariamo tyčinio sunkaus sveikatos sutrikdymo padarymu sunkinančiomis aplinkybėmis, paaiškėjus, kad įtariamasis pasislėpė (Kauno miesto Vyriausiojo policijos komisariato Kriminalinės policijos asmenų paieškos skyriaus duomenimis – Europos Sąjungos šalyse), Kauno miesto apylinkės teismo nutartimi įtariamajam D.P. buvo paskirta kardomoji priemonė - suėmimas ir paskelbta jo paieška. Generalinė prokuratūra išdavė Europos arešto orderį, kurį perdavė Lietuvos kriminalinės policijos biuro Tarptautinių ryšių valdybai tam, kad ši institucija Interpolo kanalais perduotų išduotą Europos arešto orderį Europos Sąjungos valstybėms narėms. Airijos Interpolo nacionalinis biuras pranešė, kad D.P. sulaikytas su suklastotu Lietuvos Respublikos piliečio pasu Dublino centre. Atsižvelgiant į gautus duomenis, Generalinė prokuratūra minėto Lietuvos piliečio atžvilgiu išduotą Europos arešto orderį persiuntė kompetentingai Airijos institucijai, kurio pagrindu Airijos teisminė institucija priėmė sprendimą perduoti Lietuvai D.P. baudžiamajam persekiojimui pagal Generalinės prokuratūros išduotą Europos arešto orderį.⁵⁶

Visais klausimais, susijusiais su išduoto Europos arešto orderio persiuntimu ir vykdymu, su kompetentingomis užsienio valstybės institucijomis tiesiogiai susižino Europos arešto orderį išdavusi institucija. Generalinės prokuratūros prokurorai pažymi, kad susižinojimas su užsienio valstybės institucijomis paprastai vyksta operatyviai, tačiau pabrėžia, kad tam tikrais atvejais kyla problemų. Kaip pavyzdį galima pateikti Generalinės prokuratūros susižinojimą su Prancūzijos kompetentingomis institucijomis. 2005 m. gruodžio 13 d. pagal Lietuvos Respublikos išduodą Europos arešto orderį prašomas perduoti asmuo buvo sulaikytas Prancūzijoje, tačiau Generalinei prokuratūrai ši informacija buvo pranešta tik 2005 m. gruodžio 27 d., kartu pažymint, jog Europos arešto orderio vertimas į prancūzų kalbą privalo būti atsiųstas iki 2005 m. gruodžio 28 d. 12.00 val. Nors Generalinė

⁵⁶ Generalinės prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-97.

prokuratūra iki šio termino ir pateikė Europos arešto orderio vertimą, tačiau 2005 m. gruodžio 30 d buvo informuota, kad prašomas perduoti asmuo buvo paleistas. Šiuo atveju akivaizdu, kad Prancūzijos kompetentingų institucijų delsimas pranešti apie sulaikytą asmenį bei nepakankamas bendradarbiavimas ir lėmė tai, jog prašomas perduoti asmuo buvo paleistas.⁵⁷

Gavusi užsienio valstybės sutikimą dėl pagal išduotą Europos arešto orderį sulaikyto asmens perdavimo Lietuvos Respublikai, Europos arešto orderį išdavusi institucija tiesiogiai kreipiasi į Lietuvos policijos padalinį, vykdančią asmenų paiešką ir asmenų perėmimą pagal Europos arešto orderį, su prašymu organizuoti minėto asmens perėmimą. Pabrėžtina, kad esant reikalui, Generalinė prokuratūra, gavusi vykdančiosios valstybės sutikimą perduoti asmenį, privalo pasirūpinti leidimu Lietuvos Respublikai perduodamo asmens tranzitiniam pervežimui per trečiosios valstybės teritoriją. Kaip pavyzdys gali būti pateikta Generalinės prokuratūros byla Nr. 14.3-235, kurioje Lietuvos Respublikos piliečiui V.F., tuo metu buvusiam Jungtinėje Karalystėje, buvo išduotas Europos arešto orderis. Asmens perėmimas buvo numatytas oro transportu, ketinant nusileisti Latvijos Respublikos sostinėje Rygoje (maršrutas Londonas–Ryga–Vilnius), todėl Generalinė prokuratūra privalėjo paruošti ir pateikti Latvijos Respublikos kompetentingai institucijai dokumentus dėl Lietuvos Respublikos piliečio V.F. tranzitinio pervežimo per Latvijos Respublikos teritoriją.⁵⁸

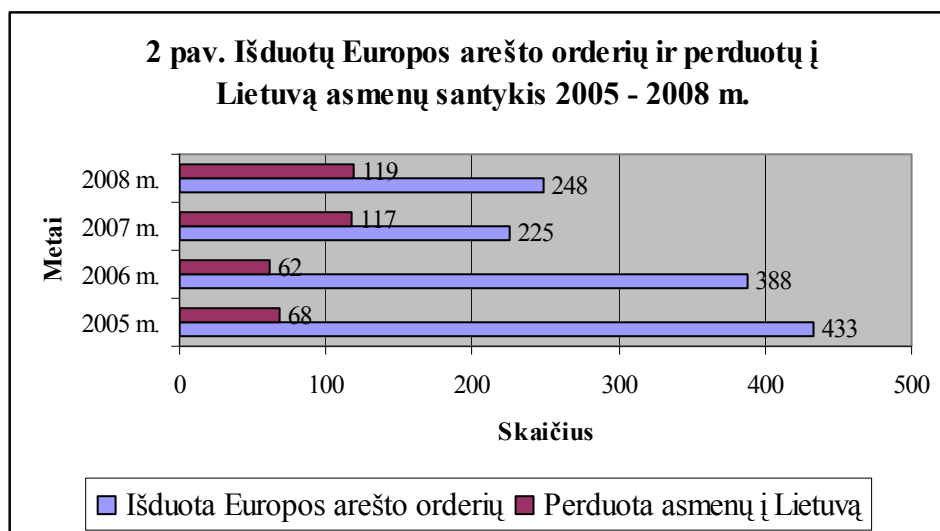
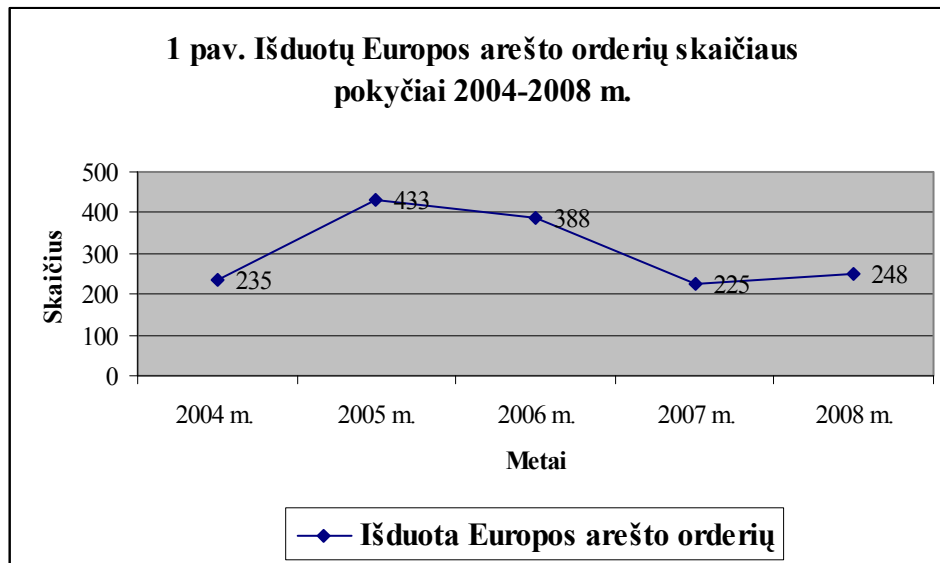
Toliau šiame skyriuje bus apžvelgiami 2004-2008 m. baudžiamojo persekiojimo tikslais išduotų Europos arešto orderių ir perduotų į Lietuvą asmenų statistiniai duomenys, remiantis Generalinės prokuratūros 2006 m. ir 2007 m. darbo ataskaitose tarptautinių ryšių ir teisinės pagalbos srityje bei Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2008 m. ataskaitoje pateikiama informacija.⁵⁹

2004–2008 metais išduotų skaičiaus pokyčiai grafiškai atsispindi 1 paveiksle, o išduotų Europos arešto orderių ir į Lietuvą perduotų asmenų 2005 – 2008 m. santykio dinamika atsispindi 2 paveiksle. Kartu su duomenimis apie išduotus Europos arešto orderius pateikiami bei nagrinėjami ir perduotų į Lietuvą asmenų duomenys, kadangi jie padeda susidaryti tikslesnį vaizdą dėl Europos arešto orderio veiksmingumo Lietuvoje.

⁵⁷ *Cit. op.* 31.

⁵⁸ Generalinės prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-235.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2006 m. ir 2007 m. darbo ataskaita tarptautinių ryšių ir teisinės pagalbos srityje. Vilnius, 2008. [žiūrėta 2009 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.prokuraturos.lt/nbspnbspTarptautinisbendradarbiavimas/tabid/87/Default.aspx> >.

Kaip matyti iš pateiktų duomenų (1 pav.), žymus išduodamų Europos arešto orderių skaičiaus pokytis (šiuo atveju didėjimas) vyko 2004-2005 m. Atsižvelgdama į šias tendencijas, 2006 metais Generalinė prokuratūra net keletą kartų vertino Europos arešto orderio veiksmingumą. Prokurorai buvo kritikuojami nesugebėjimu prognozuoti ikiteisminio tyrimo rezultatų bei vadovautis proporcingumo principu. Vertinimų rezultatai buvo išanalizuoti ir išvados su pasiūlymais pateiktos Lietuvos prokurorams. Atsižvelgdami į pasiūlymus, prokurorai peržiūrėjo ir nutraukė neperspektyvius ikiteisminius tyrimus, o tose bylose išduotus Europos arešto orderius atšaukė. Todėl nuo 2006 m. aiškiai pastebimas išduotų Europos arešto orderių skaičiaus mažėjimas. 2007 m. Europos arešto orderių buvo

išduota 42 procentais mažiau nei 2006 m.⁶⁰ Tačiau 2007 metais pastebėta kita ydinga tendencija Europos arešto orderio srityje. 2005 ir 2006 metais Europos arešto orderiai buvo atšaukiami tik dėl įvairių priežasčių nutraukus ikiteisminį tyrimą, tuo tarpu 2007 metais visi Europos arešto orderiai atšaukti paieškomus asmenis sulaikius Lietuvoje, kai kurie jų net nebuvo išvykę. Atsižvelgiant į šiuos duomenis, galima daryti išvadą, kad sprendimai kreiptis dėl Europos arešto orderio išdavimo priimami skubotai ir reikėtų imtis efektyvesnių priemonių įtariamus nusikalstamų veikų padarymu asmenis surasti Lietuvoje.

Analizuojant išduotų Europos arešto orderių skaičiaus pokytį, būtina atkreipti dėmesį ir į tai, kad 2008 m. 52 prašymai išduoti Europos arešto orderį buvo gražinti rengėjams (2007 m. – 23) dėl esminių projekto trūkumų arba su pasiūlymu apsvarstyti, ar juos išdavus tikrai bus pasiekti baudžiamajam procesui keliami tikslai bei užtikrintas procesinės prievartos priemonių proporcingumo principas. Kalbant apie proporcingumo ir ekonomiškumo principus, svarbu pabrėžti, kad Generalinė prokuratūra iki šiol neturi teisinio pagrindo atsisakyti išduoti Europos arešto orderį, jei pateikiamas projektas atitinka visus Europos arešto orderiui keliamus formalius reikalavimus. Generalinė prokuratūra gali tik atkreipti Europos arešto orderio iniciatoriaus dėmesį į tai, kad nusikalstamos veikos sunkumas ir pobūdis nėra proporcingi taikytinoms kardomosioms priemonėms ir proceso išlaidoms, susijusioms su asmens perėmimu.⁶¹ Pavyzdžiui, Vilniaus m. 2 apylinkės teisme, nagrinėjant baudžiamąją bylą Nr. 1-139-655/2008, kaltinamasis A.Š. buvo kaltinamas nusikalstamos veikos, numatytos BK 22 str. 1 d., 178 str. 1 d., padarymu, tačiau pasislėpė nuo teismo ir išvyko į užsienį, todėl teismas Generalinei prokuratūrai pateikė Europos arešto orderio projektą ir kitus reikalingus dokumentus. Generalinė prokuratūra raštu kreipėsi į teismą, siekdama atkreipti dėmesį, kad A.Š. perėmimo pagal Europos arešto orderį išlaidos kelis kartus viršys nusikalstama veika padarytos žalos dydį, pabrėžiant aplinkybę, kad nusikalstama veika nutrūko pasikėsimo stadijoje, ir esant duomenų, kad minėtas pilietis yra grįžęs į Lietuvą. Teismas, atsižvelgdamas į prokuratūros raštą, prašymą dėl Europos arešto orderio atšaukė.⁶² Taip pat galima paminėti ir tai, jog Generalinė prokuratūra buvo gavusi prašymą išduoti Europos arešto orderį dėl asmens, įtariamo mažaverčio turto – plastmasinio 2 l talpos 6,30 Lt vertės alaus butelio – atviros vagystės iš parduotuvės. Šiais atvejais nors ir

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2007 m. darbo ataskaita tarptautinių ryšių ir teisinės pagalbos srityje. Vilnius, 2008. [žiūrėta 2009 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą:

< <http://www.prokuraturos.lt/nbspnbspTarptautinisbendradarbiavimas/tabid/87/Default.aspx> >.

⁶² Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-139-655/2008.

buvo formalus pagrindas išduoti Europos arešto orderį (egzistuoja būtini pagrindai ir sąlygos), tačiau orderio išdavimas neatitiko proporcingumo principo ir nebuvo pagrįstas ekonominiu požiūriu.

Analizuojant Europos arešto orderio veiksmingumą, būtina atkreipti dėmesį ir į tai, kad perduotieji pagal Europos arešto orderį asmenys retai nubaudžiami realiomis laisvės atėmimo bausmėmis. 2008 m. iš 25 sprendimų tokiose bylose, tik 10 perduotų į Lietuvą asmenų buvo nubausti laisvės atėmimo bausme, 7-iems asmenims paskirta bauda, o dar 8-iems – kitos rūšies bausmė.⁶³

Atsižvelgiant į šiuos duomenis, darytina išvada, kad BPK 2 str. numatyta prokuroro ikiteisminio tyrimo įstaigos pareiga kiekvienu atveju, paaiškėjus nusikalstamos veikos požymiams, imtis visų įstatyme numatytų priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika, šalina proporcingumo principo taikymo galimybę. Nei BPK, nei Taisyklėse nėra įtvirtinta teisė atsižvelgti į padaryto nusikaltimo pobūdį, sunkumą ir kilusius padarinius. Generalinė prokuratūra, gavusi teismo nutartį suimti asmenį ir Europos arešto orderio projektą, egzistuojant formaliems pagrindams, privalo išduoti Europos arešto orderį ir kreiptis į kompetentingą Europos Sąjungos valstybės narės instituciją, kad ši perduotų orderyje nurodytą asmenį. Generalinė prokuratūra, kaip jau buvo minėta anksčiau, gali tik atkreipti Europos arešto orderio iniciatoriaus dėmesį, kad nusikalstamos veikos sunkumas ir pobūdis nėra proporcingi proceso išlaidoms, susijusioms su asmens perėmimu. Anot Gintaro Švedo, tokia situacija reikalauja keisti Europos arešto orderio išdavimo pagrindus, bent jau nustatant Generalinės prokuratūros teisę atsisakyti išduoti Europos arešto orderį, kai prašomas perduoti asmuo įtariamas (kaltinamas) padaręs nesunkius nusikaltimus, kuriais padaryta nežymi materialinė žala. Be to, minėtas autorius pateikia ir galimą šios praktinės problemos sprendimą, keičiant kai kurias principines BPK nuostatas, kurios leistų įteisinti tokius institutus, kaip pavyzdžiui, nuosprendžio priėmimą dėl baudžiamojo nusižengimo, neatsargaus nusikaltimo, nesunkaus ir apysunkio tyčinio nusikaltimo atvejais nedalyvaujant kaltinamajam (*in absentia*), įteisinti prokuroro diskrecinę teisę nepradėti ikiteisminio tyrimo arba jį nutraukti atsižvelgiant į nusikalstamos veikos pobūdį, sunkumą, reikšmingumą, padarinius.⁶⁴ Pabrėžtina, kad Europos Sąjungos Tarybos ekspertų grupė Europos arešto orderio ir atitinkamos perdavimo tarp valstybių narių tvarkos praktinio taikymo Lietuvoje vertinimo ataskaitoje taip pat pastebėjo šį praktinį trūkumą, kuris

⁶³ *Cit. op.* 61.

⁶⁴ *Cit. op.* 14, p. 70.

ir paaiškina, kodėl Lietuvoje išduodama tiek daug Europos arešto orderių. Nors ataskaitoje pažymima, kad Pamatinis sprendimas nereikalauja taikyti proporcingumo principo, tačiau ekspertų grupė rekomenduoja Europos Sąjungos institucijoms apsvarstyti klausimą, ar nereikėtų šį principą taikyti visoje Europos arešto orderio sistemoje.⁶⁵

Toliau nagrinėjant statistinius išduotų Europos arešto orderių ir perduotų į Lietuvą asmenų duomenis 2005–2008 m. (2 pav.), jau ketverius metus galiojant asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį tvarkai, akivaizdu, jog įvyko esminis lūžis išduodamų Europos arešto orderių ir perduotų Lietuvai asmenų skaičiaus atžvilgiu. 2005 m. buvo išduoti 433 Europos arešto orderiai, t.y. 43% daugiau nei 2008 m. Šiuo atveju pažymėtina, kad perduotų asmenų į Lietuvą skaičius atvirkščiai - didėjo. 2005 m. į Lietuvą pagal išduotą Europos arešto orderį buvo perduoti 68 asmenys, t.y. 43% mažiau nei 2008 m. Šios tendencijos rodo, jog Europos arešto orderis tampa vis naudingesne ir veiksmingesne priemone teisiniame bendradarbiavime tarp Europos Sąjungos valstybių narių.

Analizuojant Europos arešto orderio taikymą, būtina pabrėžti dar vieną praktinę problemą, susijusią su teismų sprendimais priteisti iš asmenų, perduotų pagal Europos arešto orderį, jų pervežimo iš valstybės, kurioje jie buvo sulaikyti, į Lietuvą išlaidas, pastarąsias pripažįstant baudžiamojo proceso išlaidomis. Pažymėtina, kad šiuo klausimu vieningos nuomonės nėra. Parsivežti vieną asmenį į Lietuvą valstybei kainuoja vidutiniškai apie 5,5-6 tūkstančius litų. Pavyzdžiui, Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo nuosprendžiu kaltinamasis A.Š. pripažintas kaltu, pasikėsinęs pagrobti 376 Lt vertės svetimą turtą ir nubaustas 50 parų arešto bausme, taip pat teismas nusprendė iš A.Š. priteisti 4960,04 Lt ekstradicijos išlaidų atlyginimui. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad prašymai pripažinti baudžiamojo proceso išlaidomis ir atlyginti asmens, perduoto pagal Europos arešto orderį, pervežimo išlaidas buvo pateikti tik aštuoniais atvejais iš 28, iš kurių septyni buvo patenkinti.⁶⁶ Tokią apylinkės teismų praktiką nulėmė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo keliose bylose priimti sprendimai, kuriais asmens, perduoto Lietuvos Respublikai baudžiamajam persekiojimui, vežimo išlaidos, remiantis BPK 103 str. 6 punktu, buvo pripažintos baudžiamojo proceso išlaidomis.⁶⁷ Tokia praktika, anot Gintaro Švedo, kelia didelių abejonių dėl atitikties žmogaus teisių ir laisvių apsaugos standartams ir Lietuvos įstatymų reikalavimams, kadangi demokratinės valstybės laikosi visuotinai pripažinto principo, pagal kurį asmens, kurio laisvę

⁶⁵ *Cit. op.* 31, p. 39.

⁶⁶ *Cit. op.* 25, p.70.

⁶⁷ *Cit. op.* 1, p. 128.

atima valstybė baismės, kardomosios priemonės ir pan. pagrindu, materialinis – buitinis aprūpinimas, sveikatos priežiūra, maitinimas, finansinis išlaikymas ir pan. yra valstybės funkcija. Lietuvos Respublikai pagal Europos arešto orderį baudžiamajam persekiojimui perduodamo asmens statusas – suimtas, nes jo atžvilgiu yra įsiteisėjusi Lietuvos Respublikos teismo nutartis paskirti kardomąją priemonę – suėmimą, todėl visos išlaidos, susijusios su tokio asmens vežimu, išlaikymu ir pan., turi būti apmokėtos Lietuvos valstybės biudžeto lėšomis. Atsižvelgiant į tai, Gintaras Švedas daro išvadą, kad tokia teismų formuojama Lietuvos Respublikai pagal Europos arešto orderį baudžiamajam persekiojimui perduodamo asmens pervežimo išlaidų pripažinimo baudžiamojo proceso išlaidomis praktika turi būti skubiai keičiama, nes ji nepagrįstai išplečia baudžiamojo proceso išlaidų turinį.⁶⁸

Visiškai priešingos nuomonės dėl pervežimo išlaidų priskyrimo proceso išlaidoms laikosi Generalinės prokuratūros prokurorai. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2008 m. ataskaitoje, siekiant racionaliai naudoti valstybės lėšas, prokurorams rekomenduojama imtis visų įmanomų priemonių išieškoti iš perduoto pagal Europos arešto orderį asmens proceso išlaidas. Generalinės prokuratūros prokurorai tokią poziciją motyvuoja tuo, kad asmuo sąmoningais veiksmais siekia išvengti baudžiamosios atsakomybės ir slapstosi Europos Sąjungos valstybėse, tokiu būdu valstybė patiria dideles išlaidas, kurios turi būti išieškomos iš perduoto pagal Europos arešto orderį asmens. Galima pateikti pavyzdį, kai perduotas pagal Europos arešto orderį asmuo nesutinka su iš jo priteistomis pargabenimo išlaidomis. Nuteistasis N.K. ginčija Panevėžio apygardos teismo 2008 m. liepos 9 d. nuosprendžio dalį, kuria iš jo priteistos ekstradicijos išlaidos. N.K. savo poziciją grindžia tuo, jog gabenimo pagal Europos arešto orderį išlaidos nepriskirtos prie proceso išlaidų, nes šias pareigas vykdo valstybės pareigūnai ir tarnautojai, atlikdami tarnybines užduotis. Prokuroras atsiliepime į nuteistojo N.K. skundą nurodo, kad Panevėžio apygardos teismas pagrįstai priteisė iš N.K. ekstradicijos išlaidas – 4127 Lt ir nurodo, kad N.K., padaręs nusikalstamą veiką, siekdamas išvengti baudžiamosios atsakomybės, pasislėpė kitoje valstybėje. Pareigūnai vyko į Prancūzijos Respubliką tam, kad pagal išduotą Europos arešto orderį į Lietuvą pargabentų N.K. Valstybė dėl to patyrė išlaidų, kurios kilo dėl paties nuteistojo sąmoningų veiksmų.⁶⁹ Tačiau teismų praktikoje yra ir tokių atvejų, kai asmuo neginčija iš jo priteistų ekstradicijos išlaidų ir jas sutinka padengti gera valia. Pavyzdžiui, V.D. buvo perduotas į Lietuvą iš Ispanijos Karalystės baudžiamojo persekiojimo tikslais ir nuteistas

⁶⁸ *Cit.op.* 25, p. 70.

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-119/2009.

Panevėžio miesto apylinkės teismo 2008 m. gegužės 28 d. nuosprendžiu pagal BK 180 str. 2 d., 1961 m. BK 206 str., 1961 m. BK 278 str. 1 d., BK 180 str. 3 d., BK 146 str. 2 d., 1961 m. BK 278 str. 1 d. Nuteistajam skirta bauda mažesnė nei nustatyta sankcijose, remiantis tuo, jog procesas užtruko ilgai, o nusikalstamos veikos padarytos V.D. esant jauno amžiaus. Šioje baudžiamojoje byloje V.D. geranoriškai sutiko sumokėti iš jo priteistas pargabenimo išlaidas.⁷⁰

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad perduoto pagal Europos arešto orderį asmens pargabenimo išlaidų priskyrimo proceso išlaidoms problema yra sudėtinga, kadangi persipina ekonominiai ir teisiniai aspektai. Autorės nuomone, šiuo klausimu reikalinga bent jau vieninga teismų ir prokuratūrų praktika.

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-84/2009.

V. Asmens perdavimas pagal Europos arešto orderį iš Lietuvos Respublikos

1. Sprendimo dėl Europos arešto orderio vykdymo priėmimo terminai ir tvarka

Lietuvos Respublikoje Europos arešto orderio vykdymo atveju vienintelė institucija, kompetentinga gauti Europos arešto orderius iš kitų valstybių narių, yra Generalinė prokuratūra. Ši institucija, gavusi Europos arešto orderį ir būtinus papildomus dokumentus, pirmiausiai atlieka preliminarų jo turinio ir formos atitikimo reikalavimams vertinimą. Be to, kai išduodančioji teisminė institucija ar centrinė institucija orderį tiesiogiai atsiunčia Generalinei prokuratūrai, dokumentas persiunčiamas ir Kriminalinės policijos biuro Tarptautinių ryšių valdybai, kad būtų galima atlikti privalomus patikrinimus ir kriminaliniame registre. Šioje preliminarioje Europos arešto orderio vykdymo stadijoje Generalinė prokuratūra, esant BPK numatytam pagrindui, gali Europos arešto orderį išdavusios institucijos paprašyti pateikti papildomą informaciją ir nustatyti terminą, per kurį ji gali būti pateikta. Tais atvejais, kai Europos arešto orderis neatitinka BK arba BPK nustatytų reikalavimų arba jų vykdymas pažeistų minėtų teisės aktų nuostatas, Generalinė prokuratūra priima nutarimą atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, kurį tvirtina kompetentinga teisminė institucija – Vilniaus apygardos teismas. Pavyzdžiui, Generalinė prokuratūra, išnagrinėjusi R.M. perdavimo pagal Europos arešto orderį, išduotą Belgijos Karalystės kompetentingos institucijos – Generalinės prokuratūros prie Liege apeliacinio teismo, priėmė nutarimą atsisakyti perduoti prašomą asmenį pagal Europos arešto orderį, kurį patirtino Vilniaus apygardos teismas. R.M. Belgijos Karalystės teismo nuosprendžiu buvo pripažintas kaltu ir nuteistas už vadovavimą nusikalstamam susivienijimui transporto priemonių vagystėms ir prekybai vogtomis transporto priemonėmis, taip pat už atliekų tvarkymo taisyklių reikalavimų nevykdymą. Generalinėje prokuratūroje atlikus patikrinimą, ar nėra privalomų ir neprivalomų Europos arešto orderio nevykdymo pagrindų, kurie neleistų Europos arešto orderį išdavusiai Belgijos Karalystei perduoti R.M. nuosprendžio, kuriuo jam paskirta ketverių metų laisvės atėmimo bausmė, vykdymui, nustatė, jog viena iš nusikalstamų veikų, dėl kurios išduotas Europos arešto orderis, pagal Lietuvos Respublikos įstatymus nėra nusikalstama. Europos arešto orderis negali būti vykdomas dėl atliekų tvarkymo taisyklių reikalavimų nesilaikymo, nes ši veika pagal faktines aplinkybes atitinka administracinio teisės pažeidimo požymius. R.M. perdavimas galėtų būti svarstomas tik dėl Europos arešto

orderio Pamatiniame sprendimo 2 str. 2 d. nurodytų nusikalstamų veikų – dalyvavimo nusikalstamame susivienijime, organizuotų vagysčių ir prekybos vogtomis transporto priemonėmis. Šiuo atveju pažymėtina tai, kad jei Europos arešto orderis būtų išduotas, siekiant pradėti R.M. asmens baudžiamąjį persekiojimą, jis galėtų būti perduotas už veiką, kuria pažeistas BK arba kuri būtų laikoma nusikalstama pagal BK, jei ji būtų padaryta Lietuvos Respublikos jurisdikcijoje, ir atsisakyti perduoti už veiką, kuri pagal BK nelaikoma nusikalstama. Šiuo konkrečiu atveju Europos arešto orderis išduotas, siekiant vykdyti asmeniui paskirtą su laisvės atėmimu susijusią bausmę. Toks Europos arešto orderis yra išduodamas įsiteisėjusio teismo nuosprendžio pagrindu, o tai reiškia, kad Europos arešto orderį išdavusioje valstybėje jau yra išspręstas kaltinamojo kaltės klausimas ir jam paskirta galutinė subendrinta bausmė. Nei Pamatiniame sprendime, nei BK nėra numatyta galimybė reikalauti, kad Europos arešto orderį išdavusios valstybės teismas atnaujintų nuteistojo, kuris yra išduotas ne už visas veikas, už kurias yra nuteistas, bylą, nutrauktą baudžiamąjį procesą dėl veikos, už kurią asmuo neperduotas, ir atitinkamai peržiūrėtų paskirtą galutinę subendrintą bausmę. Remiantis šiais argumentais, Generalinė prokuratūra, vadovaudamasi BK 9¹ str. 3 d. 1p., 5 p. atsisakė perduoti Belgijos Karalystei LR pilietį R.M.⁷¹

Toliau kalbant apie Europos arešto orderio vykdymo procesą, svarbu pažymėti, kad skirtingai nei ekstradicijos atveju teisiniame reguliavime yra numatyti galutiniai terminai, per kuriuos turi būti priimti sprendimai, susiję su prašomo asmens perdavimu ir per kuriuos asmuo turi būti faktiškai perduotas orderį išdavusiai valstybei.⁷² Sprendimas dėl asmens perdavimo turi būti priimtas ne vėliau kaip per šešiasdešimt dienų nuo jo suėmimo dienos. Pamatinio sprendimo 17 str. 3 d. ir BPK 71¹ str. 3 d. yra numatyta galimybė išimtiniais atvejais šį terminą pratęsti iki trisdešimties dienų, tačiau apie pratęsimo priežastis būtina nedelsiant pranešti Europos arešto orderį išdavusios valstybės institucijai. Taip pat Pamatinio sprendimo 17 str. 7 d. ir BPK 71¹ str. 3 d. nustato, jog tais atvejais, kai ir pratęstas terminas nėra pakankamas, apie uždelsimo priežastis turi būti pranešama Europos Sąjungos baudžiamojo persekiojimo institucijai (*Eurojustui*).⁷³ Ši institucija 2007 m. metinėje ataskaitoje pažymėjo, kad apie terminų pažeidimus 2007 m. Eurojustui pranešė šios valstybės narės: Čekijos Respublika, Airija, Vengrija, Portugalija, Švedija, Rumunija, Belgija, Ispanija, Prancūzija. Europos Sąjungos teisinio bendradarbiavimo institucija abejoja, kad iš 27

⁷¹ Generalinės prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-263.

⁷² *Cit. op.* 17, p. 274.

⁷³ *Cit. op.* 4, p. 60-61.

valstybių narių tik devynios susidūrė su Europos arešto orderių vykdymo per Pamatiniame sprendime numatytus terminus problemomis. Tikėtina, kad daugumos valstybių narių teisinės institucijos apie tai Eurojusto neinformavo, nors kaip jau buvo minėta, toks reikalavimas numatytas Europos arešto orderio Pamatinio sprendimo 17 str. 7 d.⁷⁴ Tačiau verta pažymėti, kad lyginant su senąją ekstradicijos procedūra, kai prašymai būdavo įvykdomi vidutiniškai per metus, vykdymo terminas sutrumpėjo iki mažiau negu 6 savaitių arba netgi dažniais atvejais 11 dienų, kai asmuo savo noru sutinka būti perduotas kitai Europos Sąjungos valstybei.⁷⁵

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tais atvejais, kai Europos arešto orderis išduotas dėl asmens, pagal tarptautinės teisės normas turinčio imunitetą nuo baudžiamosios jurisdikcijos, arba jeigu nėra kompetentingos institucijos leidimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn asmenį, kai šis leidimas pagal įstatymus būtinas, nurodyti terminai prasideda nuo to laiko, kada šis asmuo prarado imunitetą ar kada gautas kompetentingos institucijos leidimas. Generalinė prokuratūra privalo kreiptis į kompetentingą instituciją dėl tokio leidimo suteikimo ar imuniteto panaikinimo.

Asmuo Europos arešto orderį išdavusiai valstybei perduodamas tik dėl baudžiamąjį persekiojimo už tame orderyje nurodytą nusikalstamą veiką ar paskirtos bausmės vykdymo. Jei valstybė narė kartu su Europos arešto orderiu pateikia prašymą perduoti asmenį ir dėl jo baudžiamąjį persekiojimo ar paskirtos bausmės vykdymo už nusikalstamą veiką, dėl kurios negali būti išduodamas Europos arešto orderis, šis prašymas nagrinėjamas kartu su Europos arešto orderiu. Sprendimą dėl asmens perdavimo priimantis teismas gali sutikti, kad asmuo būtų perduotas ir dėl šios nusikalstamos veikos, jeigu ji pripažįstama nusikalstama pagal Lietuvos Respublikos baudžiamuosius įstatymus. Tačiau šiuo atveju yra taikomas dvigubo baudžiamumo reikalavimas. Tais atvejais, kai valstybė narė pateikia prašymą dėl asmens baudžiamąjį persekiojimo ar paskirtos bausmės vykdymo už nusikalstamą veiką, dėl kurios jis nebuvo perduotas pagal Europos arešto orderį, arba prašymą dėl šio asmens perdavimo ar išdavimo trečiajai valstybei, po to, kai Lietuvos Respublika jai jau perdavė asmenį pagal Europos arešto orderį, šį prašymą nagrinėja Generalinė prokuratūra, kuri sutikimą arba nesutikimą gali duoti per dvidešimt dienų nuo tokio prašymo gavimo dienos. Jei Generalinė prokuratūra sutinka su pareikštu prašymu, Vilniaus apygardos teismo teisėjas per dešimt

⁷⁴Eurojusto metinė ataskaita už 2007 m. [žiūrėta 2009 m. kovo 12 d]. Prieiga per internetą: <http://www.eurojust.europa.eu/press_releases/annual_reports/2007/Annual_Report_2007_LT.pdf>.

⁷⁵ *Cit. op.* 16.

dienų nutartimi jį patvirtina. Generalinė prokuratūra gali motyvuotai nesutikti dėl asmens baudžiamojo persekiojimo ar bausmės vykdymo už nusikalstamą veiką, dėl kurios nebuvo išduotas Europos arešto orderis, arba dėl asmens perdavimo kitai Europos Sąjungos valstybei narei, jeigu yra BK 9¹ str. nustatyti Europos arešto nevykdymo pagrindai ir (ar) sąlygos. Sutikimas pagal Europos arešto orderį Europos Sąjungos valstybei narei perduotą asmenį išduoti ne valstybei narei gali būti duodamas, vadovaujantis Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis ir kitais teisės aktais.

Pažymėtina ir tai, kad Europos arešto orderį išdavusios valstybės prašymu Generalinė prokuratūra užtikrina daiktų ir dokumentų, turinčių reikšmės nusikalstamai veikai tirti, ir asmens, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, nusikalstamu būdu įgyto turto paėmimą ir perdavimą Europos arešto orderį išdavusiai valstybei. Tais atvejais, kai minėti daiktai turi būti konfiskuojami ar perduodami tretiesiems savininkams pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, Generalinė prokuratūra juos gali perduoti tik laikinai, kol jie reikalingi baudžiamajam procesui Europos arešto orderį išdavusioje valstybėje (BK 71¹ str. 7 d.).

Taigi kai išduotas Europos arešto orderis atitinka jo formai ir turiniui keliavimus reikalavimus ir kai nėra privalomo ar neprivalomo nevykdymo pagrindų, pereinama prie pagal Europos arešto orderį prašomam perduoti asmeniui kardomosios priemonės paskyrimo klausimo sprendimo.

2. Kardomosios priemonės, taikomos asmenims, kuriuos prašoma perduoti pagal Europos arešto orderį

Europos arešto orderis yra pagrindas sulaikyti asmenį, esantį Lietuvos Respublikoje, kurį ne vėliau kaip per 48 valandas po sulaikymo prokuroras pristato ikiteisminio tyrimo teisėjui. Apklausęs prašomą perduoti asmenį, ikiteisminio tyrimo teisėjas gali paskirti suėmimą arba parinkti kitas BPK numatytas kardomasias priemones, jeigu jų pakanka užtikrinti, kad asmuo nepabėgtų (nepasislėptų) nuo Lietuvos Respublikos teisėsaugos institucijų. Pažymėtina, kad be BPK 122 str. 1 d. įtvirtintų bendrųjų suėmimo skyrimo pagrindų, pavyzdžiui, pagrįsto manymo, kad įtariamasis bėgs (slėpsis) nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuroro ar teismo, galimo trukdymo tyrimui ar kitų nusikalstamų veikų vykdymo tikimybės, BPK 122 str. 5 d. yra numatytas specialus suėmimo taikymo pagrindas, kai yra prašymas perduoti asmenį pagal Europos arešto orderį, taip pat kitos Europos Sąjungos valstybės narės prašymas laikinai sulaikyti ieškomą asmenį, kol bus atsiųstas

Europos arešto orderis. BPK 122 straipsnio 1 ir 5 dalyse numatyti suėmimo skyrimo pagrindai yra alternatyvūs, todėl skiriant šią kardomąją priemonę pakanka bent vieno iš jų.

Taigi prokuroras, vadovaudamasis BPK 123 str. 4 d., laikinai sulaikytą pagal Europos arešto orderį prašomą perduoti asmenį ne vėliau kaip per 48 valandas nuo sulaikymo momento kartu su pareiškimu dėl suėmimo turi pristatyti tyrimo atlikimo vietos apylinkės ikiteisminio tyrimo teisėjui dėl kardomosios priemonės – suėmimo skyrimo. Teisėjas BPK nustatyta tvarka apklausia pristatytą asmenį ir išsprendžia klausimą dėl suėmimo skyrimo pagrįstumo. Apklauses sulaikytą asmenį, teisėjas patenkina prokuroro pareiškimą ir priima nutartį skirti suėmimą, kurioje nustatomas konkretus suėmimo terminas, arba atsisako patenkinti pareiškimą ir priima nutartį atsisakyti skirti suėmimą. Svarbu pabrėžti, kad ikiteisminio tyrimo teisėjui apklausiant asmenį, sulaikytą Europos arešto orderio pagrindu, (kai prašoma jį perduoti siekiant pradėti šio asmens baudžiamąjį persekiojimą) nereikia tikrinti, ar yra pakankamai duomenų, leidžiančių manyti, kad šis asmuo padarė nusikalstamą veiką, nes tokių duomenų arešto orderyje nėra.⁷⁶ Tai paaiškinama tuo, jog perdavimas pagal Europos arešto orderį yra pagrįstas abipusiu pripažinimu, laisvu teismų sprendimų judėjimu ir yra didelio valstybių narių tarpusavio pasitikėjimo pasekmė.⁷⁷ Atsižvelgiant į BPK 71¹ str. 2 d., prašymas dėl suėmimo termino dažniausiai būna dėl laikotarpio iki 60 dienų. Pažymėtina, kad BPK 130 str. yra įtvirtinta suimtojo arba jo gynėjo teisė skusti teismo nutartį dėl suėmimo paskyrimo ar jo pratęsimo aukštesniam teismui. Tokiam apskundimui taikomas dvidešimties dienų terminas, skaičiuojamas nuo minėtos teismo nutarties priėmimo. Skundas paduodamas per suėmimą paskyrusį ar jo terminą pratęsusį teismą, o šis privalo nedelsdamas perduoti skundą aukštesniam teismui. Baudžiamajame įstatyme numatyta, kad prokuroras taip pat gali skusti teismo nutartį dėl suėmimo nepaskyrimo, suimtojo paleidimo į laisvę ar suėmimo termino nepratęsimo, tačiau tokiu atveju yra taikomas trijų dienų apskundimo terminas, skaičiuojamas nuo atitinkamos nutarties priėmimo. Tokį suimtojo (jo gynėjo) ar prokuroro skundą aukštesnio teismo teisėjas išnagrinėja priimdamas galutinę ir neskundžiamą nutartį ne vėliau kaip per septynias dienas nuo skundo gavimo dienos.

Vadovaujantis BPK 122 str. 2 d., skiriant griežčiausią kardomąją priemonę – suėmimą, atsižvelgiama į įtariamojo šeimines padėtį, nuolatinę gyvenamąją vietą, darbo santykius, sveikatos būklę, ankstesnę teistumą, ryšius užsienyje bei kitas aplinkybes. Svarbu pažymėti,

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimu Nr. 50 „Dėl teismų praktikos skiriant suėmimą ir namų areštą arba pratęsiant suėmimo terminą apibendrinimo apžvalga“, *Teismų praktika*, 2005, Nr. 22.

⁷⁷ Europos Teisingumo Teismo 2007 m. gegužės 3 d. sprendimas byloje C-303/05, *Advocaten voor de Wereld*.

kad sulaikius prašomą perduoti asmenį, per 48 valandas prokurorui yra sudėtinga apie jo asmenybę surinkti pakankamai informacijos, kurios pagrindu būtų galima manyti, kad asmeniui galima parinkti kitas BPK numatytas kardomasias priemones, kurių pakaktų užtikrinti, kad asmuo nepabėgs (nepasislėps). Esant būtinybei išsiaiškinti papildomas aplinkybes, teisėjas turėtų paskirti trumpą suėmimo terminą (pavyzdžiui, 10 dienų) ir pavesti prokurorui per šį terminą surinkti papildomos medžiagos. Gavęs šią medžiagą, teisėjas priima BPK 123 str. 5 d. numatytą sprendimą, t. y. gali nutartį skirti suėmimą palikti galioti ir nustatyti naują suėmimo terminą ar pakeisti šią kardomąją priemonę švelnesne.⁷⁸ Nagrinėjamu atveju be suėmimo praktikoje dažniausiai taikomos kardomosios priemonės - dokumento paėmimas ir įpareigojimas registruotis policijos įstaigoje, nes kitos kardomosios priemonės, pavyzdžiui rašytinis pasižadėjimas neišvykti, ne visada yra efektyvios ir lengvai kontroliuojamos. Pažymėtina, kad pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei bendruosius teisės principus kardomasis kalinimas turi būti laikomas išimtinė priemone, o su laisvės atėmimu nesusijusios kardomosios priemonės taikomos kuo plačiau.

3. Asmenų perdavimo iš Lietuvos Respublikos tvarka

Europos arešto orderio vykdymo procesas baigiamas sprendimu dėl prašomo asmens perdavimo, kuris skiriasi atsižvelgiant į tai, ar:

- 1) prašomas perduoti asmuo sutinka būti perduotas pagal Europos arešto orderį;
- 2) prašomas perduoti asmuo nesutinka būti perduotas pagal Europos arešto orderį.

Jei prašomas perduoti asmuo sutinka būti perduotas iš Lietuvos, tuomet taikoma supaprastinta asmenų perdavimo iš Lietuvos Respublikos tvarka, nustatyta BPK 75 str. Svarbu pabrėžti, kad ši tvarka gali būti taikoma išimtinai tik tuo atveju, kai yra gautas rašytinis perduotino asmens sutikimas. Pavyzdžiui, byloje Nr. 14.3-214 V.K. buvo įtariamas tuo, kad iš anksto susitaręs ir veikdamas bendrai su nenustatytais asmenimis, organizavo neteisėtą valstybės sienos kirtimą iš Lenkijos Respublikos į Čekijos Respubliką kitiems asmenims, sutiko su supaprastinta perdavimo Lenkijos Respublikai tvarka.⁷⁹

Pažymėtina, kad pagal Europos arešto orderį prašomas perduoti asmuo taip pat gali raštu sutikti būti perduodamas ir dėl kitų nusikalstamų veiku, dėl kurių nebuvo išduotas Europos arešto orderis, t.y. jis gali atsisakyti teisės į „specialiąją taisyklę“. Generalinės

⁷⁸ *Cit. op. 76.*

⁷⁹ Generalinės prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-214.

prokuratūros prokuroras, gavęs rašytinį sutikimą, su pareiškimu dėl asmens perdavimo iš Lietuvos Respublikos kreipiasi į kompetentingą teisminę instituciją - Vilniaus apygardos teismą, kuris privalo per tris dienas surengti teismo posėdį, kuriame teisėjas patikrina, ar asmuo savo noru sutiko būti perduotas iš Lietuvos Respublikos ir žino teisinės tokio perdavimo pasekmes. Posėdyje privalo dalyvauti perduotinas asmuo, gynėjas ir prokuroras (BPK 75 str. 3 d.). Teisėjas, įsitikinęs, kad asmuo savo noru sutinka būti perduotas kitai Europos Sąjungos valstybei narei ir žino teisinės perdavimo pasekmes, priima nutartį perduoti asmenį. Pavyzdžiui, Generalinės prokuratūros byloje Nr. 14.3-359 Lietuvos Respublikos piliečio E.K. atžvilgiu buvo išduotas Lenkijos Respublikos Suvalkų apygardos teismo Europos arešto orderis, siekiant įvykdyti įsiteisėjusį nuosprendį, kuriuo Lenkijos Respublikos rajono teismo E.K. paskirta bauda buvo pakeista į laisvės atėmimo bausmę. Paskelbus šio asmens paiešką, jis buvo sulaikytas ir jam paskirtos kardomosios priemonės – dokumentų paėmimas ir įpareigojimas periodiškai registruotis policijos įstaigoje. E.K. buvo supažindintas su Europos arešto orderio turiniu, jam išaiškinta supaprastinta perdavimo iš Lietuvos Respublikos tvarka ir teisinės tokio perdavimo pasekmės. Pilietis E.K. raštu sutiko būti perduotas už orderyje nurodytą nusikalstamą veiką. Vilniaus apygardos teismas priėmė nutartį perduoti minėtą asmenį supaprastinta tvarka, tačiau E.K. padavė skundą Lietuvos apeliaciniam teismui, motyvuodamas tuo, kad jis nežinojo, jog sumokėjus Lenkijos Respublikos rajono teismo paskirtą baudą, jam nereikėtų atlikti laisvės atėmimo bausmės, todėl teismo posėdžio metu Vilniaus apygardos teisme jis ir sutiko būti perduotas supaprastinta tvarka Lenkijos Respublikai. E.K. pabrėžė, kad apie tokią galimybę jis sužinojo tik po Vilniaus apygardos teismo nutarties priėmimo.⁸⁰ Lietuvos apeliacinis teismas 2009 m. sausio 8 d. nutartimi paliko galioti Vilniaus apygardos teismo nutartį, motyvuodamas tuo, kad BPK 75 str. 4 d. numato, kad perduotinas asmuo gali atsisakyti savo sutikimo, tačiau tai gali būti padaryta iki Vilniaus apygardos teismo nutarties priėmimo. Lietuvos Respublikos BPK normos nenumato, kad sutikimas gali būti atšaukiamas vėlesnėse stadijose, tai yra, kai yra skundžiama priimta Vilniaus apygardos teismo nutartis. Atsižvelgiant į tai, E. K. skundo argumentas, kad jis savo sutikimo atsisako, teisiškai nebėra reikšmingas ir nedaro įtakos nutarties teisėtumui.⁸¹ Šis praktinis pavyzdys leidžia daryti esminį pastebėjimą dėl Europos arešto orderio vykdymo proceso, kai sprendimas perduoti asmenį priimamas, pastarajam

⁸⁰ Generalinės prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-359.

⁸¹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-1/2009.

sutinkant su jo atžvilgiu išduotu Europos arešto orderiu. Atsižvelgiant į aplinkybę, kad atsisakymas dėl perdavimo yra galimas tik iki Vilniaus apygardos teismo nutarties priėmimo, būtų logiška daryti išvadą, kad ši nutartis turėtų būti neskundžiama. Tačiau, remiantis BPK 74 str., asmuo, net ir Vilniaus apygardos teisme patvirtinęs sutikimą dėl perdavimo, turi teisę per septynias dienas nuo teismo nutarties priėmimo dienos paduoti skundą Lietuvos apeliaciniam teismui. Tokia teisė į skundo padavimą yra diskutuotina, kadangi BPK 75 str. nustatyta tvarka yra supaprastinta, ji taikoma, kai asmuo savo noru sutinka būti perduotas ir žino teisinę perdavimo kitai Europos Sąjungos valstybei pasekmes. Taigi, susiduriama su situacija, kai, net ir patvirtinus asmens sutikimą teisme, operatyvus asmens perdavimas negalimas, kadangi 10 dienų terminas, per kurį Europos arešto orderį išdavusiai valstybei turi būti perduodamas prašomas asmuo, pradedamas skaičiuoti nuo Vilniaus apygardos teismo nutarties įsiteisėjimo dienos. Autorės nuomone, taikant protingumo principą ir atsižvelgiant į supaprastintos asmenų perdavimo tvarkos prigimtį ir esmę, minėta nutartis turėtų būti neskundžiama ir įsiteisėti nuo jos priėmimo dienos. Tokiu būdu asmens perdavimas galėtų vykti operatyviau, išvengiant nepagrįsto vilkinimo.

Kai asmuo, kurio atžvilgiu išduotas Europos arešto orderis, nesutinka būti perduotas kitai Europos Sąjungos valstybei narei, taikoma BPK 73 str. nustatyta tvarka. Generalinės prokuratūros prokuroras, remdamasis išduotu Europos arešto orderiu ir gavęs tinkamus atsakymus į visus prašymus suteikti papildomos informacijos, su pareiškimu kreipiasi į Vilniaus apygardos teismą. Šio teismo teisėjas per septynias dienas turi surengti posėdį, kuriame privalo dalyvauti perduotinas asmuo, jo gynėjas ir prokuroras. Esant reikalui ir remiantis BPK 44 str. 2 d., perduotinam asmeniui yra numatyta galimybė viso proceso metu gauti nemokamas vertimo žodžiu paslaugas. Taip pat BPK 50 str. tvarka perduotinam asmeniui užtikrinama teisė turėti gynėją, kurį jis gali pasirinkti pats asmeniškai arba pasinaudoti valstybės teikiama nemokama teisine pagalba. Jei perduotino asmens pasirinktas gynėjas negali dalyvauti procese ir tai kliudo perdavimo procedūros terminams, tuomet gali būti paskirtas kitas gynėjas. Jeigu teismas, susipažinęs su prokuroro pareiškimu, nustato, kad sprendimui priimti yra reikalinga išsamesnė informacija, jis, vadovaudamasis BPK 73 str. 4 d., gali pavesti Generalinę prokuratūrą nedelsiant kreiptis į prašymą gavusią instituciją dėl reikalingos papildomos informacijos suteikimo. Remiantis šia nuostata, darytina išvada, kad Vilniaus apygardos teismo teisėjas negali tiesiogiai kreiptis į išduodančiąją instituciją dėl išsamesnės informacijos suteikimo, o privalo šiuo tikslu kreiptis į Generalinę prokuratūrą. Europos Sąjungos Tarybos ekspertų grupė Europos arešto orderio ir atitinkamos perdavimo

tarp valstybių narių tvarkos praktinio taikymo Lietuvoje vertinimo ataskaitoje pažymi ir rekomenduoja persvarstyti šią BPK nuostatą, suteikiant teisę pačiai teisminei institucijai užmegzti tiesioginius ryšius su kitų valstybių narių teisminėmis institucijomis dėl papildomos informacijos suteikimo. Autorės nuomone, ši rekomendacija vertintina teigiamai, kadangi padarius atitinkamus BPK 73 str. 4 d. pakeitimus, suteikiant galimybę teismui savarankiškai kreiptis dėl papildomos informacijos, būtų užtikrintas operatyvesnis ir veiksmingesnis sprendimo dėl Europos arešto orderio priėmimo procesas. Taigi Vilniaus apygardos teismo teisėjas, nusprendęs patenkinti prokuroro pareiškimą, priima motyvuotą nutartį perduoti asmenį pagal Europos arešto orderį, tačiau tokiam asmeniui suėmimo skyrimo ar pratęsimo klausimai sprendžiami bendra BPK 127 str. numatyta tvarka apylinkės ar apygardos teisme, atsižvelgiant į reikalingą skirti suėmimui terminą. Vilniaus apygardos teismo teisėjui nusprendus atsisakyti patenkinti pareiškimą, jis priima motyvuotą nutartį atsisakyti perduoti asmenį pagal Europos arešto orderį. Tais atvejais, kai asmuo, kurį atsisakoma perduoti pagal Europos arešto orderį, yra suimtas, teisėjas, priimdamas nutartį atsisakyti perduoti asmenį, išsprendžia ir kardamosios priemonės klausimą.

Toliau analizuojant Europos arešto orderio vykdymo procesą, svarbu paminėti, kad Lietuvos Respublika yra nustačiusi su Europos arešto orderiu susijusiuose teismo procesuose apeliacijų teikimo galimybę. Per septynias dienas nuo priimtos nutarties perduoti asmenį arba atsisakyti jį perduoti dienos abi teismo proceso šalys turi teisę pateikti skundą Lietuvos apeliaciniam teismui (BPK 74 str. 1 d.). Skundo padavimas sustabdo Vilniaus apygardos teismo teisėjo nutarties vykdymą. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjas privalo išnagrinėti skundą per keturiolika dienų nuo jo padavimo dienos. Skundui nagrinėti gali būti surengtas posėdis, į kurį šaukiami perduotinas asmuo ir jo gynėjas arba tik gynėjas. Prokuroro dalyvavimas yra būtinas. Lietuvos apeliacinio teismo teisėjas gali priimti nutartį panaikinti Vilniaus apygardos teismo nutartį arba palikti ją galioti. Išnagrinėjus skundą apeliacine tvarka, procesas dėl asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį yra baigiamas, kadangi BPK kasacinės apskundimo tvarkos nenumato. 2006 m. balandžio 24 d. Lietuvos apeliacinis teismas išnagrinėjo A.Ž. advokato skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2006 m. balandžio 15 d. nutarties, kuria teismas nutarė perduoti Lietuvos Respublikos pilietį A.Ž. Portugalijos Respublikai pagal Volongo teismo išduotą Europos arešto orderį baudžiamajam persekiojimui už jame nurodytą nusikaltimą. Europos arešto orderyje nurodyta, kad A.Ž. įtariamas padaręs nužudymą, kuris įrašytas į nusikaltimų, kuriems netaikomas dvigubo baudžiamumo reikalavimas sąrašą, tačiau už jį numatyta baudžiamoji

atsakomybė BK 129 str. Užtikrinant perduotino asmens teises, A.Ž. apklaustas Generalinėje prokuratūroje dėl sutikimo būti perduotam supaprastinta tvarka Portugalijos Respublikai, tačiau A.Ž. nesutiko. Vilniaus apygardos teismas, išnagrinėjęs Generalinės prokuratūros pareiškimą dėl LR piliečio A.Ž. perdavimo Portugalijos Respublikai pagal Europos arešto orderį, nutartimi nutarė perduoti LR pilietį A.Ž. Portugalijos Respublikai. A.Ž. gynėjas skundu prašė nutartį panaikinti ir neperduoti A.Ž. iš Lietuvos Respublikos, motyvuodamas tuo, kad Vilniaus apygardos teismas vadovavosi tik arešto orderyje nurodytomis aplinkybėmis, kurios visiškai neatitinka tikrųjų įvykio aplinkybių. Gynėjo nuomone, tam, kad klausimas būtų išspręstas visapusiškai ir objektyviai, būtina atlikti ikiteisminio tyrimo veiksmus ir nustatyti, ar A.Ž. padarė nusikaltimą, o tik tada spręsti jo perdavimo Portugalijos Respublikai klausimą. Lietuvos apeliacinis teismas gynėjo skundą atmetė, motyvuodamas tuo, kad Vilniaus apygardos teismas, priimdamas nutartį dėl A.Ž. perdavimo Portugalijos Respublikai, nepažeidė BK 9¹ str., BPK 71¹ str. bei Pamatiniame sprendime nustatytų reikalavimų. Be to, teismas pabrėžė, kad Vilniaus apygardos teismo kontrolė pasireiškia tuo, kad jis patikrina, ar laikomasi Europos arešto orderio turiniui ir formai keliamų reikalavimų ir ar nėra pagrindų, numatytų Pamatiniame sprendime ir BK 9¹ str., kurie neleistų A.Ž. perduoti Portugalijos Respublikai. Taigi Lietuvos apeliacinis teismas nutartyje apibrėžia skundo dalyko ribas ir akcentuoja, jog šio proceso metu teismas netiria prašančiosios valstybės teisminės institucijos priimto sprendimo teisėtumo prašomo perduoti asmens kaltės įrodymo prasme.⁸²

Vadovaujantis BPK 76 str., galima daryti išvadą, kad tiek sutikimo, tiek nesutikimo atveju prašomas perduoti asmuo privalo būti perduotas ne vėliau kaip per dešimt dienų, šį terminą pradėdant skaičiuoti nuo galutinio sprendimo dėl perdavimo priėmimo dienos. Jei atsiranda nenumatytų aplinkybių, pavyzdžiui, asmens perdavimas keltų pavojų jo gyvybei ar sveikatai arba kai yra kitų humanitarinių priežasčių, dėl kurių neįmanoma perduoti asmens per dešimties dienų terminą, BPK numato galimybę atidėti faktinį asmens perdavimą iki tol, kol išnyks minėtos aplinkybės (BPK 76 str. 3 d.). Tokiu atveju faktinis asmens perdavimas privalo būti įvykdytas per dešimt dienų nuo šių aplinkybių išnykimo momento. Jeigu per šiuos terminus asmuo nėra perduodamas, jam paskirta kardomoji priemonė yra panaikinama. Kaip pavyzdys gali būti pateikiama Generalinės prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-109, kurioje Lietuvos Respublikos piliečio G.P. atžvilgiu Ispanijos Karalystės

⁸² Vilniaus apeliacinio teismo 2006 m. balandžio 24 d. nutartis byloje Nr. 1N-15/2006.

kompetentinga institucija išdavė Europos arešto orderį, įtariant jį padarius nusikalstamas veikas, numatytas BK 146 str. 2 d., 181 str. 3 d. Minėtas pilietis buvo sulaikytas, jam skirta kardomoji priemonė – suėmimas. G.P. buvo supažindintas su Ispanijos Karalystės teisminės institucijos jam išduoto orderio turiniu, jam išaiškinta supaprastinta perdavimo iš Lietuvos Respublikos tvarka bei teisinės tokio perdavimo pasekmės, tačiau pilietis atsisakė būti perduotas. Atsižvelgiant į tai, jo perdavimui buvo taikyta BPK 73 str. nustatyta tvarka. Generalinė prokuratūra kreipėsi su pareiškimu į Vilniaus apygardos teismą, kuris priėmė nutartį pilietį G.P. perduoti pagal jo atžvilgiu išduotą orderį, tačiau G.P. padavė apeliacinį skundą. Lietuvos apeliacinis teismas nutartimi paliko galioti Vilniaus apygardos teismo nutartį. Nutartis įsiteisėjo, tačiau faktinis asmens perdavimas nebuvo galimas, kadangi Laisvės atėmimo ligoninės administracija raštu informavo, kad minėtas asmuo yra gydomas. Generalinė prokuratūra, vadovaudamasi BPK 76 str. 3 d., faktinį perdavimą atidėjo iki tol, kol G.P. bus išrašytas iš Laisvės atėmimo vietų ligoninės. Minėtam asmeniui pasveikus, Generalinės prokuratūros pranešimu Lietuvos kriminalinės policijos tarptautinių ryšių valdyba per dešimt dienų suorganizavo perdavimo procedūrą, kurios metu Lietuvos Respublikos pilietis G.P. buvo perduotas Ispanijos Karalystei.⁸³ Taip pat pažymėtina, kad BPK 76 str. 4 d. numato ir daugiau galimybių, kai asmens perdavimas gali būti atidedamas, t.y. perdavimas gali būti atidėtas kol bus baigtas su šiuo asmeniu susijęs Lietuvos Respublikoje pradėtas baudžiamasis procesas arba kol šis asmuo atliks Lietuvos Respublikoje jam paskirtą bausmę. Pavyzdžiui, Generalinė prokuratūra vykdė Europos arešto orderį dėl Lietuvos Respublikos piliečio V.Č. perdavimo Ispanijos Karalystei baudžiamojo persekiojimo tikslais. 2008 spalio 10 d. Vilniaus apygardos teismas priėmė sprendimą dėl minėto asmens perdavimo, tačiau faktinis perdavimas buvo atidėtas kol bus baigtas su šiuo asmeniu susijęs baudžiamasis procesas Lietuvos Respublikoje.⁸⁴ Faktinis asmens perdavimas Ispanijos Karalystei buvo atidėtas ir dėl A.V., atsižvelgiant į tai, kad Jonavos rajono apylinkės teisme nagrinėjama baudžiamoji byla, kurioje A.V. pripažintas kaltinamuoju, t. y. kol bus baigtas su šiuo asmeniu susijęs Lietuvos Respublikoje pradėtas baudžiamasis procesas.⁸⁵ Svarbu pažymėti, kad tais atvejais, kai faktinis asmens perdavimas atidedamas kol bus baigtas su šiuo asmeniu susijęs Lietuvos Respublikoje pradėtas baudžiamasis procesas arba kol šis asmuo atliks Lietuvos Respublikoje jam paskirtą bausmę, BPK 77 str.

⁸³ Generalinės prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-109.

⁸⁴ Generalinės prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-270.

⁸⁵ Generalinės prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-69.

numato galimybę perduoti asmenį orderį išdavusiai valstybei laikinai proceso veiksmams atlikti.

Atkreiptinas dėmesys į tuos atvejus, kai dėl vieno asmens Europos arešto orderį išdavė dvi ar daugiau valstybių narių. Tuomet, Vilniaus apygardos teismas sprendimą priima, vadovaudamasis BPK 73 str. 5 d. nustatytais taisyklėmis:

- 1) jei gaunamas prašymas pagal Europos arešto orderį ir prašymas perduoti Tarptautiniam baudžiamajam teismui, pastarasis prašymas turi viršenybę;
- 2) jei pateikiamas prašymas dėl bausmės vykdymo ir prašymas dėl baudžiamojo persekiojimo, pastarasis turi viršenybę prieš prašymą dėl paskirtos bausmės vykdymo;
- 3) likusiais atvejais atsižvelgiama į visas asmens perdavimui reikšmingas aplinkybes, ypač į padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo pobūdį ir mastą, veikos padarymo vietą ir atitinkamų prašymų perduoti asmenį datas.

Darytina išvada, kad BPK 73 str. 5 d. nustatyta aiški prioriteto tvarka, kurios privalo laikytis teismas, gavęs prašymus dėl asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį. Kaip jau buvo minėta, gavus prašymą dėl bausmės vykdymo ir prašymą dėl baudžiamojo persekiojimo, viršenybę turi prašymas dėl baudžiamojo persekiojimo. Autorės nuomone ši taisyklė yra per griežta ir gali sukelti neigiamų pasekmių, pavyzdžiui, tais atvejais kai prašymas perduoti asmenį dėl baudžiamojo persekiojimo už nesunkų nusikaltimą turi viršenybę prieš prašymą perduoti asmenį dėl paskirtos bausmės vykdymo už sunkų ar labai sunkų nusikaltimą. Pastebėtina ir tai, kad ši taisyklė prieštarauja Pamatinio sprendimo 16 str. 1 d., kuri nustato, jog pati vykdančioji teisminė institucija kiekvienu konkrečiu atveju pasirenka, kokį prioritetą suteikti. Pamatinio sprendimo 16 str. 1 d. teismą įpareigoja deramai atsižvelgti į visas aplinkybes, ypač į santykinį nusikalstamų veikų sunkumą, jų padarymo vietą, atitinkamas Europos arešto orderio datas ir tai, ar orderis išduotas siekiant patraukti baudžiamojon atsakomybėn ar vykdyti laisvės atėmimo bausmę. Atsižvelgiant į tai, būtų tikslinga suteikti vykdančiajai teisminei institucijai teisę kiekvienu konkrečiu atveju įvertinti visas aplinkybes ir pasirinkti, kokį prioritetą suteikti.

Išvados

1. 2002 m. birželio 13 d. Europos Vadovų Tarybai priėmus Pamatinį sprendimą dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos, buvo įteisintas naujas Europos arešto orderio institutas, kuriuo įgyvendinamas abipusio pripažinimo principas baudžiamosios teisės srityje.
2. Europos Sąjungos valstybės narės suprato Europos arešto orderio instituto svarbą ir reikšmę, todėl ėmėsi tinkamų priemonių išspręsti kilusius Pamatinio sprendimo įgyvendinimo sunkumus, todėl šiuo metu nebėra teisinių kliūčių Europos arešto orderį taikyti visoje Europos Sąjungos erdvėje.
3. Atsižvelgiant į Europos arešto orderio taikymo praktikoje tendencijas ir siekiant pagerinti jo veiksmingumą, būtų tikslinga Lietuvos Respublikos generalinei prokuratūrai suteikti teisinį pagrindą atsisakyti išduoti Europos arešto orderį tais atvejais, kai nusikalstamos veikos sunkumas ir pobūdis neatitinka proporcingumo principo bei nėra pagrįstas ekonominiu požiūriu.
4. Siekiant užtikrinti kuo operatyvesnį ir veiksmingesnį Europos arešto orderio vykdymo procesą, BPK 73 str. 4 d. turėtų būti įtvirtinta teisė pačiai teisminei institucijai savarankiškai kreiptis į Europos arešto orderį išdavusias valstybių narių institucijas dėl reikalingos papildomos informacijos suteikimo.
5. Nors BK aiškiai išskiria vykdymo procesą, kai prašomas perduoti asmuo sutinka būti perduotas pagal Europos arešto orderį, šiuo metu egzistuoja tam tikras teisinis netikrumas. Atsižvelgiant į protingumo principą, supaprastintos asmenų perdavimo tvarkos prigimtį ir esmę bei į tai, kad prašomas perduoti asmuo savo sutikimo gali atsisakyti tik iki Vilniaus apygardos teismo nutarties priėmimo dienos, minėta nutartis turėtų būti galutinė ir neskundžiama.
6. Tais atvejais, kai dėl vieno asmens Europos arešto orderį išdavė dvi ar daugiau valstybių narių prašymas dėl baudžiamojo persekiojimo turi viršenybę prieš prašymą dėl paskirtos bausmės vykdymo (BPK 73 str. 5 d.). Ši taisyklė yra per griežta, todėl siūlytina sušvelninti teisinį reguliavimą, suteikiant teisę vykdančiajai teisminei institucijai kiekvienu konkrečiu atveju pasirinkti, kokį prioritetą suteikti, deramai atsižvelgiant į visas aplinkybes, ypač į santykinį nusikalstamų veikų sunkumą, jų padarymo vietą, atitinkamas Europos arešto orderio datas, taip pat ir į orderio išdavimo tikslą.

Literatūros sąrašas

Norminiai teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-104.
2. Konsoliduota Europos Sąjungos sutartis, *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 2-2.
3. Konvencija dėl supaprastintos ekstradicijos tvarkos tarp Europos Sąjungos valstybių narių, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 112-4176.
4. Konvencija dėl ekstradicijos tarp Europos Sąjungos valstybių narių, parengta remiantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 112-4177.
5. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 96-3016.
6. Europos konvencija dėl tarptautinio baudžiamųjų nuosprendžių pripažinimo, *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 101-2551.
7. Europos konvencija dėl ekstradicijos, *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 34-819.
8. Nuteistųjų asmenų perdavimo konvencija, *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 42-1022.
9. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 81-1514, nauja įstatymo redakcija nuo 2003 m. gegužės 1 d.: Nr. IX-1518, 2003-04-22, *Valstybės Žinios*, 2003, Nr. 42-1919.
10. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 37-1341.
11. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.
12. Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 60-5.
13. 2008 m. gruodžio 31 d. Nr. I-215 Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas dėl Generalinio prokuroro 2003 m. spalio 7 d. įsakymo Nr. I-108 "Dėl Lietuvos Respublikos prokuratūros ir prokurorų kompetencijos nuostatų patvirtinimo" pakeitimo, *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 3-82.
14. 2004 m. rugpjūčio 26 d Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro įsakymas Nr. 1R-195/I-114 dėl Europos arešto

- orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį taisyklių patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 134-4886.
15. 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pamatinis sprendimas dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (2002/584/TVR), *2004 Specialusis leidimas*, 2004, Nr. 1.

Specialioji literatūra:

1. ABRAMAVIČIUS, Armanas; BARANSKAITĖ, Agnė; ČEPAS, *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*, bendroji dalis (1-98 straipsnis). Vilnius, 2004.
2. BLEKXTOON, Rob; VAN BALLEGOOIJ, Wouet; VITORINO, Antonio. *Handbook on the European arrest warrant*. The Hague, 2004.
3. Council of the European Union evaluation report on the fourth round of mutual evaluations “The practical application of the European arrest warrant and corresponding surrender procedures between member states”. Report on Lithuania. [žiūrėta 2009 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ulb.ac.be/iee/penal/mutualrecognition/national/eaw-report-LT-en.pdf>>
4. ČEPAS, Algimantas. Abipusis veikos baudžiamumas kaip ekstradicijos leistinumą sąlyga. *Teisė*. 2001. Nr.41.
5. ČEPAS, Algimantas. Europos arešto orderis: pirmieji Europos Sąjungos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso teisės žingsniai Lietuvoje. *Teisės problemos*, 2003, Nr. 3(41), p. 97-113.
6. ČEPAS, Algimantas. NON BIS IN IDEM taisyklė kaip ekstradicijos leistinumą sąlyga. *Teisė*, 2002, Nr. 44, p. 7-15.
7. ČEPAS, Algimantas. ŽILINSKAS, Justinas. Piliečių ekstradicijos nevykdymo taisyklė, galimybės jos atsisakyti ir ją modifikuoti. *Teisė*, 2003, Nr. 46, p. 28-35.
8. ČEPAS, Algimantas; ŠVEDAS, Gintaras. *Tarptautinė teisinė pagalba baudžiamosiose bylose: asmenų, įtariamų padarius nusikalstamą veiką, išdavimas baudžiamajam persekiojimui (Ekstradicija, perdavimas tarptautiniam baudžiamajam teismui arba pagal Europos arešto orderį)*. Tarptautinė teisinė pagalba baudžiamosiose bylose. Vilnius, 2008.

9. DEEN- RACSMANY, Zsuzsanna. The European Arrest Warrant and the Surrender of Nationals Revisited: The Lessons of Constitutional Challenges. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 2006, Nr. Vol. 14, Issue 03, p. 271-306.
10. Eurojusto metinė ataskaita už 2007 m. [žiūrėta 2009 m. kovo 12 d]. Prieiga per internetą:
<http://www.eurojust.europa.eu/press_releases/annual_reports/2007/Annual_Report_2007_LT.pdf>.
11. GODA, Gintaras, KAZLAUSKAS, Marcelis, KUČONIS, Pranas. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius, 2005.
12. JIMENO – BULNES, Mar. The Enforcement of the European Arrest Warrant: A Comparison between Spain and the UK. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 2007, Nr. Vol. 15, Issue 03-04, p. 263-307.
13. KAUNERT, Christian. ‘Without the power of purse or sword’: the European Arrest Warrant and role of the Commission. *Journal of European Integration*, 2007, Nr. Vol. 29, Issue 4, p. 387 – 404.
14. Komisijos ataskaita apie 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos įgyvendinimą nuo 2005 m. [SEK(2007) 979]. Europos Komisija, Briuselis, 2007.
15. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2008 metais ataskaita. Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, Vilnius, 2009.
16. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos aplinkraštis Lietuvos teismams „Dėl praktinio tarptautinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose pagal Europos Sąjungos teisę“. [žiūrėta 2009 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.tm.lt/?item=tbdbinfob&lang=1>>.
17. MACKAREL, Mark. The European Arrest Warrant - the Early Years: Implementing and Using the Warrant. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 2007, Nr. Vol. 15, Issue 01, p. 37-65.
18. PARIYAWONG, Verapat. The European Arrest Warrant: New features with old headaches? A term report on European Union law. [žiūrėta 2009 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://verapat.googlepages.com/VerapatPariyawong-EuropeanArrestWarr.pdf>>.

19. SATZGER, Helmut; POHL, Tobias. The German Constitutional Court and the European arrest warrant. *Journal of International Criminal Justice*, 2006, Nr. Vol. 4, No. 4, p. 686-701.
20. ŠVEDAS, Gintaras. Kai kurios asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį baudžiamajam persekiojimui teorinės ir praktinės problemos. *Teisė*, 2008, Nr. 66(1), p. 62-73.
21. 2006 metų darbo ataskaita tarptautinių ryšių ir teisinės pagalbos srityje. Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, Vilnius, 2007.
22. 2007 metų darbo ataskaita Tarptautinių ryšių ir teisinės pagalbos srityje. Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, Vilnius, 2008.

Praktinė medžiaga:

1. Europos Teisingumo Teismo 2007 m. gegužės 3 d. sprendimas byloje C-303/05, *Advocaten voor de Wereld*.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2003 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 42 „Dėl teismų praktikos, taikant Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis ir Baudžiamojo bei baudžiamojo proceso kodeksų normas, nustatančias asmenų išdavimo užsienio valstybei arba perdavimą Tarptautiniam baudžiamajam teismui, apžvalga“, *Teismų praktika*, 2003, Nr. 20.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimu Nr. 50 „Dėl teismų praktikos skiriant suėmimą ir namų areštą arba pratęsiant suėmimo terminą apibendrinimo apžvalga“, *Teismų praktika*, 2005, Nr. 22.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-84/2009.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-119/2009.
6. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-1/2009.
7. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-4/2008.
8. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-15/2006.
9. Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-139-655/2008.
10. Generalinės prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-69.
11. Generalinės prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-97.

12. Generalinēs prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-109.
13. Generalinēs prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-212.
14. Generalinēs prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-214.
15. Generalinēs prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-235.
16. Generalinēs prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-263.
17. Generalinēs prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-270.
18. Generalinēs prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-328.
19. Generalinēs prokuratūros Europos arešto orderio byla Nr. 14.3-359.

Santrauka

Šiame magistro darbe nagrinėjamas 2002 m. birželio 13 d. Tarybos Pamatinio sprendimo dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos įgyvendinimas Lietuvos teisės sistemoje. Darbe apžvelgiamas Europos arešto orderio instituto atsiradimas ir raida, nagrinėjami Europos arešto orderio vykdymo arba atsisakymo jį vykdyti pagrindai ir sąlygos, Europos arešto orderio išdavimo ir vykdymo procedūros, orderio formai ir turiniui keliami reikalavimai. Darbe analizuojamas ir vienas aktualiausių klausimų - probleminis Pamatinio sprendimo perkėlimas į nacionalinę teisę kai kurių Europos Sąjungos valstybių narių atveju. Taip pat pateikiamos atskiros autorių nuomonės dėl Europos arešto orderio ir jį įgyvendinančių teisės aktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos reikalavimams. Be to, vaizdingai pateikiami ir analizuojami statistiniai duomenys, atspindintys Lietuvoje išduotų Europos arešto orderių skaičiaus pokytį bei išduotų Europos arešto orderių ir perduotų asmenų į Lietuvą santykį, atliekama jų lyginamoji analizė. Geresniam temos supratimui visame darbe pateikiami pavyzdžiai iš Lietuvos teismų ir Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros praktikos bei aptariamos pastebėtos Europos arešto orderio taikymo praktikoje tendencijos. Darbo pabaigoje pateikiamos apibendrintos išvados bei pasiūlymai dėl esamos teisinės bazės, reglamentuojančios asmens perdavimą pagal Europos arešto orderį, tobulinimo.

Summary

Transfer of a Person under the European Arrest Warrant

Main concepts: Framework Decision, European Arrest Warrant, mutual recognition, judicial authorities, mandatory and discretionary grounds for non execution of the European Arrest Warrant, legal procedure, issuing and executing authorities.

The main author's aim is to provide a general description and clear legal analysis by examining a new legal instrument for member states to surrender wanted persons and criminals without going through the traditional extradition procedures. The author analyzes the application and implementation of Framework Decision at national level and also gives summarized conclusions as well as makes particular suggestions for improving existing legal norms, which regulate the surrender procedures between the member states.

The author studies a legal measure, which was introduced by a type of European Union law known as Framework Decision, adopted in June 2002 by the European Union Council of Ministers. Lithuania has implemented the Framework Decision on the European Arrest Warrant by making modifications to the national Criminal Code and the Code of Criminal Procedure. It should be noted, that the European Arrest Warrant is the first European instrument, implementing the principle of mutual recognition. The master's thesis deals with the concept and system of the European Arrest Warrant, its historical development, examines mandatory and discretionary grounds for non execution of the European Arrest Warrant, legal procedure, requirements of the form and content of the European Arrest Warrant. The author also focuses on some obstacles and problems found at national level during implementation of the Framework Decision. Furthermore, the author analyzes the statistical rates of issuing European Arrest Warrant and the surrendered persons to Lithuania. Additionally, the master's thesis is illustrated by practical application of the European Arrest Warrant. Finally, the author gives summarized conclusions and makes particular suggestions for improving existing legal norms, which regulate the European Arrest Warrant.